

ERIK WAHLSTRÖM

300

Roman

de
RODE
Kamer

ERIK WAHLSTRÖM

G O D

Roman

Uit het Zweeds vertaald door

Ron Bezemer

Uitgeverij de Rode Kamer

Oorspronkelijke titel GUD
Verschenen bij Schildts Förlags Ab, Helsinki
© Oorspronkelijke tekst Erik Wahlström, Helsinki 2006
© Nederlandse vertaling Ron Bezemer en uitgeverij de Rode Kamer 2007
Omslagontwerp Rolf van Kammen
1e druk september 2007 ISBN 9789078124078
2e druk (ebook) januari 2011 ISBN 9789078124825
NUR 302
www.rodekamer.nl

Flaptekst

Dit is de opzienbarende autobiografie van God, in romanvorm opgetekend door zijn ghostwriter, Erik Wahlstrom.

De lezer volgt God door de eeuwen heen in zijn stormachtige liefdesrelatie met zijn eigen schepping: de mens. Een moeizame, teleurstellende relatie vol geweld, die tot mislukken is gedoemd. Van de jonge, wrede en wispelturige God van het Oude Testament, die een hekel heeft aan vrouwen, via de volwassen vader van Jezus, tot de vermoeide God van middelbare leeftijd, die na zijn midlife crisis genoeg heeft van de wereld en zich zwijgend terugtrekt.

Het boek vertelt niet alleen het levensverhaal van God, maar laat de lezer ook van dichtbij kennismaken met de uitgesproken karakters van de drie aartsengelen, de maagd Maria, Jezus en de gevallen engel Satan.

“GOD” is een meesterlijk gecomponeerde roman die de lezer op het ene moment shockeert en hem op de volgende pagina's ontroert en doet schaterlachen. Maar welke emoties het boek ook oproept, het is een verhaal dat niemand onberoerd laat.

DEEL I

1

God was geil.

Hij kronkelde van eenzaam verlangen in een tijdloos niets, als een goddelijk zwevende foetus, maar voldragen, sterk, dreigend.

Ik ben wie ik ben.

Dat is hetzelfde als *Ik ben wie 'wie ik ben' is*, wat weer hetzelfde is als *Ik ben wie 'wie "wie ik ben" is' is*, enzovoort. *Ik ben wie ik ben* is een gevangenis.

Gods handen gleden over zijn lichaam. Zijn vingers kromden zich. Zijn nagels trokken sporen in zijn voorhoofd en wangen. Zijn gezicht was verwrongen terwijl hij een geluidloze kreet slaakte. De opengesperde ogen staarden de leegte in.

Binnenin hem woedde een hevig vuur. Hij trilde van razende, kokende wellust. Zijn jonge mannelijkheid verhief zich. Zijn lichaam kromde zich tot een imposante boog. Elke rib en elke wervel tekende zich duidelijk af. Elke spier en elke pees trilde van opwindning.

Er maakte zich een waanzinnige wil van hem meester om te scheppen.

Zijn handen klemden zich om zijn lid, waarvan de top bedekt werd door een voorhuid die strak gespannen stond. Dat beloofde pijnlijk te worden. Maar zijn begeerte was niet te stoppen en hij wreef steeds heftiger.

In hem verzamelde zich het oerzaad.

Extase! In een apocalyptische explosie werd het zaad eruit geslingerd.

De oerspuit.

God voelde de schrijnende pijn, alsof de nauwe opening van zijn voorhuid door de stortvloed scheurde. Zijn schreeuw van verrukking vermengde zich met die van pijn. Het ongelooflijk hete zaad perste zich naar buiten, schuimend door de weerstand van zijn nauwe voorhuid.

De grenzen van het heelal werden uit elkaar geslingerd. Bevend ontsnapte de ruimte aan haar schepper.

De tijd, onzichtbaar ineengedoken in het zaad, ontrolde zich, stroomde vooruit en legde zich als een kleverig vlies over alles.

De zwarte, vibrerende oernacht groeide razendsnel uit tot een brok zo groot als Gods vingernagel, als zijn oogbol, als zijn hoofd en bleef almaar groeien.

Er was geen licht dat het brandende, kolkende schuim zichtbaar maakte, het oerschuim waar de stuiptrekkingen van de dimensies ontelbaar maal ontelbare vluchtige kernfusies teweegbrachten, atoomsplittingsen, trillingen, penetraties en botsingen of illusies van botsingen. Zeer kleine, maar onbedwingbare krachten, onvoorstelbaar kleine ronddraaiende draden en onzichtbare deeltjes wervelden in het rond, vernietigden elkaar en werden verbrijzeld, of verenigd in talloze zwarte vonkenregens.

Vernietigende bliksemstralen flikkerden onzichtbaar. Brandende quarks werden door de vuurstorm heen en weer geslingerd.

Op hetzelfde moment dat de afstanden explodeerden, nam de hitte af. Het oerstof trok op.

Nu hield de tijd het heelal in zijn greep. Vierhonderdduizend jaren van duisternis verstreken. Plotseling drong ergens een lichtstraal door.

'Was dat licht?' vroeg God.

Ja, dat was licht.

De afkoelende deeltjes van het heelal waren dun en doorzichtig geworden. Overal ontbrandden stralende vuurbakens.

Vage, op wolken lijkende contouren begonnen een zwak schijnsel af te geven.

In de chaos der botsingen werd gas geschapen. Dunne sluiers verzamelden zich tot flarden die elkaar in de ruimte achterna zaten en zich verdichtten tussen de dieper wordende afgronden van waaruit de warmte snel werd opgezogen. De sluiers klonterden samen tot bundels en gigantische kolommen van wolken.

Hete, fel brandende, ronddraaiende gasmengsels vlogen door elkaar en explodeerden ten gevolge van de eigen, ineengedrukte materie. Fontein van vuurwerk spoten omhoog.

Onmerkbaar was de ruimte gigantisch groot geworden. Uit het niets waren kolossale afstanden ontstaan, die onafgebroken bleven groeien.

Tussen de gasconcentraties strekten zich onafzienbare woestijnen van ijskoude leegte uit.

Maar ook waar niets aanwezig was, ziedde en bruipte het van spookachtige figuren. Paren imaginaire deeltjes ontstonden als in een droom uit het niets, trilden, versmolten met elkaar en waren vervolgens meteen weer verdwenen. Zelfs in deze leegte kookte het.

Gloeïende gasmassa's draaiden majestueus rond in spiralen met kapotte windingen. Het gas wervelde langs de spiralen naar binnen, werd sterk in elkaar gedrukt en was – door het verpletterende gewicht van de eigen massa – gedwongen opmerkelijke metamorfoses te ondergaan. Soms explodeerde er een massief brok, doordringende vuurpijlen achterlatend. Of zo'n brok groeide uit tot zulke enorme proporties, dat het implodeerde tot diepe gaten van naar binnen gekeerde ruimte – kosmische gevangencellen waaruit niets kon ontsnappen, zelfs geen licht.

Er werden sterren geboren in allerlei groottes, variërend van kwistig pronkende mastodonten tot mislukte, zwak gloeiende, bruine kreupelen.

Door de helse omarming van de sterren werden ijzer en andere metalen samengeperst. In het heelal, waar eerder slechts vluchtige lichtheid had bestaan, werden vastheid, hardheid en traag stromende bergen van vloeibaar metaal geïntroduceerd.

Explosies slingerden het nieuw geschapen materiaal de ruimte in, waar het met gassen werd samengeperst tot bollen van diverse omvang, van langzaam kokende gasreuzen tot korrelige klompen of smerige sneeuwballen die ronddraaiden in verdwaalde ellipsen. Ze cirkelden rond de sterren, stortten zich erop, verwoestten elkaar door hun aantrekkingskracht of werden door een toevallig passerend hemellichaam de lege ruimte ingeslingerd.

Duizenden miljoenen jaren gingen voorbij. In het onmetelijk uitrekken van de afstand was de snelheid niet langer voelbaar. Alles leek nu bevroren en gestold.

Eén luchtbel van de eindeloos vele in het schuim van de oerspuit was uitvergroot tot heel het zichtbare hemelgewelf, afgesneden van alle overige luchtballen. Geen enkele boodschap van stille troost of liefde zou ooit de grenzen van dit universum kunnen overschrijden. De poorten waren gesloten, de ketenen gesmeed.

Ons universum was één klein geïsoleerd stipje in de kosmos tussen ontelbare andere universa. En binnen deze stip, zo groot dat het onmogelijk was om van de ene naar de andere kant te reizen, stonden de sterren op een vaste plaats als zwijgende, blinkende monumenten boven de zinloosheid en eenzaamheid als kosmisch principe. In de schepping begon zich reeds een indicatie van wanhoop af te tekenen over de onmogelijkheid het heelal te omvatten.

De echo van Gods schreeuw weergalmde als een zich eindeloos voortzettende golfslag in de ruimte. Een echo die steeds langzamer vibreerde en steeds minder hoopvol klonk.

Toch was die echo begonnen met een daad van hardnekkig verlangen.

Maar niet alles was zinloos.

Ergens bevond zich een tuin met vogels, met een boom waarvan de takken doorbogen van het fruit, en een naakte man en een vrouw.

2

Wolven en antilopen grazen zij aan zij in het sappige gras. Een damhart jaagt voor de grap een leeuw de bosjes in.

'Kun jij dit?' Adam houdt zijn armen kruislings voor zijn borst en vouwt zijn handen zo naar achteren, dat zijn rechterhand links zit en zijn linkerhand rechts. Met gevouwen handen draait hij zijn armen naar beneden en strekt ze. Nu wijzen zijn handen naar Eva, nog steeds gevouwen en nog steeds met zijn rechterhand links.

Eva probeert het. Het lukt haar, waarna ze verrukt lacht.

Er waait een zacht briesje uit het oosten, precies genoeg om te voorkomen dat het paar last krijgt van de hitte, maar niet zo koel dat ze de behoefte aan warme kleren voelen.

De takken van de bomen en struiken om hen heen buigen onder het gewicht van het fruit zonder harde pitten en van noten met gemakkelijk te openen dop. Bijen zonder angel zoemen zacht rond prachtige bloemen.

'Maar kun *jij* dit?' Eva legt haar rechterarm op haar hoofd en strekt haar arm zover naar beneden, dat ze haar linkerarm kan aanraken.

'Natuurlijk kan ik dat, ik kan het zelfs met beide handen tegelijk.'

Adam doet zijn ogen dicht om zich te concentreren. Hij legt zijn armen op zijn hoofd en raakt met de vingers van zijn rechterhand zijn linker oor aan en met de vingers van zijn linkerhand het rechter oor. De spieren op zijn krachtige armen zijn gespannen. In zijn oksels zijn kleine plukjes haar te zien.

Een gezonde jongeman, zo jong, bijna een jongen nog.

‘Jij speelt vals! Je moet je armen *op* je hoofd leggen, maar jij legde ze in je nek.’

Maar Adam heeft zijn belangstelling voor het spel verloren.

Het paar loopt hand in hand verder door het hoge gras. In hun benen bijten zich geen teken vast. Ze trappen niet op klitten. Met een lege, gelukkige blik bekijken ze het park om zich heen, maar zien niets opmerkelijks.

‘Hoe lang kun jij je adem inhouden, Eva?’

‘Zo lang.’ Eva vult haar longen tot ze bijna barst, terwijl ze haar ogen stijf dichtknijpt. Maar Adams aandacht is getrokken door een grote gele vlinder.

‘Kijk!’

Met een zucht laat Eva de lucht ontsnappen. ‘Oei, wat is die groot!’

‘En zo geel!’

‘Hoe heb je die genoemd?’

Adam aarzelt. Nog maar kort geleden heeft hij aan duizenden nieuw geschapen soorten een naam gegeven. ‘Ik geloof dat ik hem “grote gele vlinder” heb genoemd, of zoiets.’

Boven een struik is een driehoek te zien. Achter die struik staat God met een sombere blik naar hen te kijken. Hij ziet er net zo uit als Adam, die hij naar zijn evenbeeld heeft geschapen. Ze zijn elkaars spiegelbeeld, een tweeling, behalve dan de driehoek die altijd boven Gods hoofd zweeft. Bovendien heeft Adam meestal een goedaardig uitdrukingsloze blik in zijn ogen, terwijl die van God vooral kracht en gedecideerdheid uitstraalt en, op dit moment, ergernis. Weliswaar is het lichaam van Adam goed gelukt, ook al irriteert het zien van zijn onschuldig hangende, onbesneden geslacht God als een doorn in een tere voetzool. Maar Adams slome, lusteloze ziel laat nog veel te wensen over. Die is waarachtig geen evenbeeld van die van zijn schepper.

Het paar staat stil bij de kabbelende beek Pishon. Adam laat zich lui op het gras langs de oever zakken. Een decoratief jachtluipaard komt op een sukkeldrafje langs. Hij krabt het beest verstrooid achter de oren.

Eva loopt naar het gras langs de waterkant en gaat wijdbeens op haar knieën zitten om uit haar tot een kom gevormde handen te drinken. Adam heeft een uniek zicht op de huidplooi die zich zelden zo duidelijk aftekent als nu. Toch komt er geen belangstellende glinstering in zijn ogen. Geen enkel gevoel – noch van afkeer, noch van lust – gaat er door zijn lijf. Tot zijn ergernis ziet God dat hij slechts afwezig met een grassprietje tussen zijn tanden peutert.

Eva is klaar met drinken. Ze gaat naast Adam liggen. Ze zeggen niets. Er kruipen geen mieren tegen hen op, vooral niet van die rode, die bijten. Een duif vliegt uit haar nest om iets te eten te zoeken. Terwijl ze weg is, gaat een vrouwtjeshavik op haar eieren zitten om ze warm te houden.

De leeuw laat zich vangen en gaat luid lachend op zijn rug liggen. Met overdreven bange bewegingen doet hij alsof hij schrikt als het damhart hem speels met kleine, weinig effectieve porren in zijn zij prikt.

Adam gaapt. Zijn oog valt op een interessante vrucht die aan een laaghangende tak van een struik hangt, net buiten handbereik. Hij heeft de puf niet om op te staan, maar draait zich op zijn zij en reikt met uitgestrekte arm in de richting van de vrucht. Er rolt een zachte, cilindervormige vrucht over Eva’s gezicht. Ze wordt niet bevangen door walging, noch door begeerte, maar geeuwt liefdallig, volstrekt ongeïnteresseerd.

God is razend.

In tegenstelling tot de bijna lege aarde was de hemel bij het begin van de wereld vol bruisend leven. De hemelse heerscharen zwermden door de kristalheldere ruimte als trekkende spreeuwen in de herfst. De engelen waren echter geen zwarte, schreeuwende vogeltjes, maar stralend witte gestalten met een mooie zangstem.

Met hun onafzienbare miljoenen vulden ze de hemel van horizon tot horizon. Onafgebroken loofden ze God. Overal klonk hun geestdriftig gezang. Een onafgebroken ruis van ‘heilig, heilig’ vulde de hemelruimte als het gebulder van de branding op een kust.

Hun enthousiasme, veroorzaakt door Gods nieuwe schepping, deed de lofprijzingen van de engelen tot nieuwe hoogten stijgen. In hun ogen vormde het mensenpaar – twee onbetekenende stumpers – het zaad van de toekomst, een plan van God waarvan zij niets anders wisten dan dat het heerlijk en heilig moest zijn. Een ondertoon van verwachting, van ongerustheid wellicht, kleurde hun normale lofprijzingen.

God liep stuurs kijkend met grote stappen naar de tent met zijn troon. Geestdriftige volgelingen sprongen en huppelden draaiend om hem heen. Ze

gilden schel en sloegen met hun hand tegen hun mond. Sommigen roffelden op trommels en draaiden met ratels. Anderen bliezen doordringend op schalmeien en hoorns. Ze draaiden net zo lang rond tot ze flauwvielen van duizeligheid.

Engelen weken buigend voor God opzij, als rogge voor een windvlaag over de akker. Ze wierpen zich voor hem op de grond om zijn immer heilige blik te ontwijken. Een klein engeltje kon zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen en keek stiekem omhoog naar Gods aangezicht om te zien hoe hij er uitzag. Maar Gods heerlijkheid was teveel voor hem: er klonk een zacht 'pff' en het kleine engeltje was verdwenen.

Voor de tent stond een monster met drie paar vleugels op wacht. Het was een kolossale cherubijn in een leren maliënkolder die aan een slagersschort deed denken als hij niet bezaaid was geweest met grote bronzen klinknagels. Hij had een wreed, pokdalig gezicht met een haviksneus. Hij bedekte zijn ogen met een paar vleugels, maakte een buiging en trok met één hand het tentdoek opzij. Met zijn andere hand liet hij zijn grote, overdadig versierde, bronzen zwaard zakken waarvan de scherpe punt glinsterde alsof er elk moment een bliksemstraal uit tevoorschijn kon komen.

Binnen in de schemering van de tent wachtten drie jonge mannen, even oud als God en zijn evenbeeld Adam, bijna jongens dus. Het waren de aartsengelen Michaël, Gabriël en Rafaël, de enigen die het privilege hadden Gods aangezicht te zien en over voldoende kracht beschikten dat ook te doen zonder te worden vermorzeld. Ze wierpen zich op de grond, gingen vervolgens op handen en voeten staan en bogen diep hun hoofd. Er klonk een duidelijk gebonk toen Michaëls voorhoofd tegen de mat sloeg, die de stevig aangestampte aarden vloer bedekte.

God bekeek Michaëls ijver met voldoening, maar merkte dat die niet door alle aanwezigen werd gedeeld. Rafaël had zijn hoofd niet zo diep gebogen dat zijn voorhoofd de mat raakte, maar hield het een paar centimeter erboven. Hij dacht dat dat niet opviel en was zijn houding vanzelfsprekend gaan vinden. De begroeting was immers een formaliteit.

God zette zijn voet op Rafaëls nek en drukte zijn hoofd tegen de grond. Een kort moment rustte God met zijn hele gewicht op die voet. Daarna liep hij naar zijn troon en ging zitten.

De aartsengelen stonden op en gingen met teneergeslagen blik deemoedig om hem heen staan. Op het voorhoofd van Rafaël was de afdruk van het patroon van de mat nog zichtbaar.

'De mensen zijn lui. Ze doen niets. Ze hebben geen ...' God bloosde licht. '... lust.'

De aartsengelen zwegen. Teneergeslagen, verpletterd.

'Hierboven is het dringen geblazen. Schare na schare. Daarbeneden – niets. Hoe kunnen mijn macht en heerlijkheid zichtbaar worden in een lege tuin?'

'Maar de tuin zal in de loop der tijd toch wel voller worden?' vroeg Gabriël voorzichtig. 'Alle dieren paren toch. Adam en Eva ook.'

'Te weinig.'

De stilte in de tent was onbehaaglijk. De lofprijzingen buiten waren door het doek duidelijk te horen. Bevend vroegen de aartsengelen zich af wat er van hen verwacht werd.

'De dieren paren wanneer hun lichaam daartoe het bevel geeft', zei Rafaël na een poosje. 'Zodra het juiste jaargetijde is aangebroken, doen ze het. Ze kunnen het niet laten.'

'Ja, het is net zoiets als krabben wanneer je jeuk hebt', zei Michaël behulpzaam, 'of, sorry dat ik het zeg, als urineren. Ze gehoorzamen gewoon hun lijf.'

'Precies! Maar het lichaam hoort de geest te gehoorzamen.'

'Heer, uw wijsheid gaat alle verstand te boven!' riep Rafaël, die op zijn voorhoofd nog steeds de scherpe afdruk van de mat voelde. 'Als ze kennis zouden hebben van het begrip schaamte, zouden ze het wel vaker doen. Zaken die verboden zijn, lokken veel meer dan dingen die mogen.'

'Hoe weet jij dat?' vroeg God wantrouwig.

'Dat heb ik wel eens horen zeggen', zei Rafaël snel. 'Zelf weet ik er niets van.'

'Als ze kennis krijgen worden ze toch net als wij.'

'Heer, met uw wijsheid zult u dat kunnen verhinderen.'

'Met uw *alwetendheid*', corrigeerde Gabriël hem.

'Met uw macht', zei Michaël.

'En heerlijkheid', riepen Rafaël en Gabriël gelijktijdig.

De slang en God keken van een afstandje hoe Eva in de verboden vrucht beet.

De wereld hield haar adem in.

De oostenwind hield op met waaien. De leeuw, de wolven en de havik richtten hun kop op om naar een geluidloze klaroenstoot te luisteren. God

liep er snel vandaan met de slang kronkelend naast zich als een hond.

Toen draaide de wind. Er begon een koele bries uit het westen te waaien.

De leeuw sloeg plotseling zijn klauw naar het damhert uit. Het dier vloog in een boog door de lucht en viel met een klap op de grond, de rug gebroken. De wolven spuwden het gras uit en gingen in jachtformatie staan, kozen de zwakste antilope uit en isoleerden hem van de andere, die in verwarring wegluchtten voor dit gevaar, dat ze nooit eerder hadden meegemaakt.

Toen de duif terugkeerde naar haar nest, werd ze gegrepen door de vrouwtjeshavik die haar in haar klauwen meevoerde naar een boomtop. Bloed en veren vielen op de grond. Een marter klom naar het nest om de eieren te stelen.

Met vuurrode gezichten en zonder elkaar aan te kijken graaiden Adam en Eva enkele vijgenbladen bijeen, die ze onhandig aan elkaar regen om er hun naaktheid mee te bedekken.

God liep naar hen toe. Een kort verhoor, een passende straf – de zaak was snel afgehandeld, terwijl het paar zich stond te schamen en probeerde niet naar elkaars bijna naakte lijf te gluren. Met voldoening zag God dat het vijgenblad van Adam, tot diens ergernis, langzaam omhoog kwam.

‘Welnu, dit hebben jullie nodig’, zei God op een iets mildere toon, ging zitten en begon voor hen fatsoenlijke kleding van leer te naaien.

Toen de kleren klaar waren, trokken Adam en Eva ze aan, met opgelucht gemoed, maar met een onwennig lijf. God hielp hen een handje. Hij steunde Adam die op één been, met het andere in een broekspijp, in evenwicht probeerde te blijven terwijl zich een bijzonder venijnige kleine rode mier in zijn voet had vastgebeten. Maar toen Adam zijn broekriem eenmaal had vastgemaakt en de mier had weggeveegd, voelde hij zich rustig en zeker, bevrijd van zijn naaktheid.

Terwijl hun nieuwe kleren nog een beetje schuurden, liep het paar de tuin uit, langs de cherubijnen met hun glinsterend zwaard, een nieuwe, droge en hete wereld in.

Het waren niet alleen de kleren die op hun lichaam schuurden. Er kriebelde ook iets in hun ziel. Een nieuw, onrustbarend gevoel. Zodra ze uit het zicht van de cherubijnen waren, probeerde Adam zijn hand in Eva’s leren vest te steken.

‘Nee! Gedraag je! Niet hier.’

Adam probeerde het nog een keer. Eva sloeg zijn hand weg. Maar niet toen hij het een derde keer probeerde.

3

De familie van Adam en Eva was gelukkig, de onderlinge band was hecht. Ze waren altijd samen en speelden altijd met elkaar, behalve als ze buiten in het veld liepen te zweten of op de kop van een slang traptten. In de vrolijk groeiende kinderschare was het niet altijd even gemakkelijk te zeggen wie nu precies de vader of moeder van wie was. Waar liefde heerst, zijn zulke dingen onbelangrijk!

Vanuit de hemel bekeek God bijna alles met welbehagen, maar gaf af en toe blijk van een zekere onberekenbaarheid, die de aartsengelen alert hield.

‘Michaël!’

‘Ja?’

‘Dat gedoe met Kaïn en Abel ...’ Rafaël ging zachter praten terwijl hij om zich heen keek. Maar hij zag slechts de hemelse lucht en de wolken met de gebruikelijke engelenscharen. Het geluid van hun luide lofprijzingen maakte zijn stem bijna onhoorbaar.

Michaël zat voor zijn tent zijn zwaard te poetsen. Hij keek langs de snede om te zien of die wel recht was en zonder groeven. Dat was het geval. ‘Wat is daarmee?’

‘Een afschuwelijke geschiedenis.’

‘Zeker. Broedermoord. Niet zo best.’

‘Michaël, één ding begrijp ik er niet van.’

‘Wat begrijp je niet?’

‘Kaïn bracht een offer aan de Heer ...’

‘Groente.’

‘Ja, en Abel bracht ook een ...’

‘Vlees.’

'De Heer wees Kaïns offer af. Maar dat van Abel nam hij aan. Daarom doodde Kaïn Abel.'

'Dat had hij niet moeten doen.'

'Michaël, ik zeg niet dat het ten onrechte was en arbitrair.

Maar dat *lijkt* het wel. Waarom wees God Kaïns offer af? Wat had hij verkeerd gedaan?'

'Dat heeft hij niet gezegd.'

'Nee. Maar wat denk je?'

'Hij had zo zijn redenen.'

'Welke?'

'Dat weet ik niet. En ik wil het ook niet weten.'

'Maar ik wel.'

'Dan moet je het hem vragen.'

'Dat heb ik gedaan.'

'En?'

'Hij zei: "Ik ben wie ik ben". Verder niets.'

Michaël poetste zijn zwaard. Langzaam zei hij: 'Je weet toch nog wel hoe het met Satan is afgelopen?'

'Wat bedoel je?'

'Er zijn dingen die voor ons aartsengelen te moeilijk zijn om te begrijpen. Wij hoeven er godzijdank onze hersens niet over te breken. Ze zullen ons ooit in de hemel geopenbaard worden.'

'Maar we *zijn* in de hemel.'

Je weet best wat ik bedoel. Kijk naar dit zwaard. Ik heb het gewijd aan mijn strijd voor de Heer. Ik gebruik het tegen alle vijanden van de Heer. Wie het ook is. Weet je nog hoe het met Satan is afgelopen?'

'Ja, dat weet ik nog.'

'Met dit zwaard heb ik hem verslagen.' Michaël hief het zwaard op in zijn grote hand waarop de spieren, pezen en bloedvaten rond de sterke botten zichtbaar waren.

'Ik weet het nog.'

'Zo deed ik het.' Michaël zwiepte met zijn zwaard heen en weer alsof hij gras maaide met een zeis. Hij deed een uitval en schreeuwde: 'Oehh!' Rafaël deinsde instinctief achteruit.

'Ja, ik heb het gezien.'

'En toen stortte hij als een bliksemstraal de bodemloze afgrond in, hulpeloos sissend als een doorboorde draak. Armzalig, overwonnen. De vorst van alle demonen zeker. Ja hoor, een fraaie vorst moet ik zeggen!'

'Ja, dat heb je mooi gedaan, ik weet het nog goed, maar ik wilde nu alleen maar vragen of ...'

'Oehh! Zo dus!' Michaël deed opnieuw een uitval.

'Michaël ...'

'En weet je waarom ik het deed?'

'Ja, dat deed je omdat hij ...'

'Ik deed het omdat hij *hooghartig* was. Hij kwam tegen de Heer in opstand. Hij stelde de rechtvaardigheid van de Heer ter discussie. Hij toonde hem niet het respect en de liefde die hij hem schuldig was. *Daarom* deed ik het.'

'En je hebt het mooi gedaan, maar nu is mijn vraag Michaël ...'

'En weet je, Rafaël, ik kan het opnieuw doen.'

‘Wat bedoel je?’

Michaël tilde zijn zwaard op om de scherpe punt van dichtbij te bekijken. Hij zag er een stofje op zitten, dat hij voorzichtig weghaalde tussen zijn sterke wijsvinger en zijn duim, die eruit zag als een grote teen. Op bedachtzame toon zei hij: ‘Dit zwaard functioneert nog steeds. Zodra ik *ergens anders* hier in de hemel hooghartigheid ontdek of gebrek aan respect, *iemand anders* die de rechtvaardigheid van de Heer ter discussie stelt, dan zal ik ook *hem* met dit zwaard slaan en *hem* als een bliksemstraal in dezelfde bodemloze afgrond storten, waar hij vervolgens met Satan tot in aller eeuwigheid mag praten en debatteren. Daar mogen ze echt laten zien wat ze kunnen. Over alles debatteren alles ter discussie stellen. De liefdevolle rechtvaardigheid van de Heer afwijzen als twee oude, armzalige, gewonde draken. Wat wilde je vragen?’

‘Niets.’

‘Gabriël?’

‘Ja?’ Gabriël zat voor zijn tent liefdevol zijn bazuin te poetsen. In de glanzende hoorn bewoog de weerspiegeling van zijn gezicht op en neer, grappig uitgerekte alsof het geboetseerd was uit zachte klei.

‘Dat gedoe met Kaïn en Abel ...’

Toen Gabriël het instrument aan zijn mond zette om het te proberen en plotseling een loeiend geschetter liet horen, maakte Rafaël een sprongetje.

‘Wat is daarmee?’ Gabriël onderzocht kritisch het mondstuk.

‘Broedermoord is niet zo fraai.’

‘Nee, een afschuwelijke geschiedenis.’

‘Gabriël, één ding begrijp ik niet.’

‘Wat dan? Volgens mij zit er aanslag binnenin de blaaspijp.’

‘Kaïn en Abel hebben allebei de Heer een offer gebracht, maar de Heer wees Kaïns offer af. Waarom?’

‘Vlees is lekkerder dan groente. Daar kom ik moeilijk bij. Vanbuitenaf is het wel makkelijker te poetsen.’

‘Gabriël, je doet alsof het een grap is.’ Rafaël keek ontsteld naar Gabriëls goedmoedige gezicht. ‘Het voelt niet *goed*.’

‘Goed? Wat is dat? Wat de Heer doet is toch goed, wat wil je dan nog meer weten?’ Gabriël blies nog een toon. ‘Ik denk dat ik wat wol of andere stof om een soort stokje moet winden om hem daarmee vanbinnen schoon te maken. Weet je nog hoe het met Satan is afgelopen?’

Het krioelende leven in de hemel jubelde. De goddelijke wezens hoefden zich niet op dezelfde moeizame wijze voort te planten als de mens; ze hoefden zich überhaupt niet voort te planten. Eenmaal geschapen, was hun schare voor eeuwig voltallig. Verlost van het juk van het ouderschap waren ze vrij God dag en nacht te loven, onafgebroken tot in aller eeuwigheid. Een heerlijk, zalig bestaan!

Toch kon het soms gebeuren dat een goddelijk wezen tussen de lofzangen door een neerwaartse blik op de aarde wierp en – met medelijden, ontzetting en afschuw – naar het miserabele streven van de mens keek, naar zijn voortdurend gevecht om brood, het lijden, de mislukkingen, de misleiding en vooral de dood. Op zo’n moment voelde de hemel nog hemelser dan daarvoor.

Toen de mensen op aarde steeds talrijker begonnen te worden, werden er uiteraard veel dochters geboren, en een nieuwsgierig goddelijk wezen dat een poosje klaar was met zijn lofzangen, kon dat mysterie niet ontgaan. Rond de waterputten en dierenverblijven waar de meisjes werkten, klonk een verschrikkelijk geklapwiek van vleugels. De bezorgde moeders en vaders konden hun dochters tegen de stralende overmacht uit de hemel niet beschermen.

De ouders moesten zich verbijten toen ze hun dochters met uitzonderlijk veel moeite en pijn wonderlijke kinderen zagen baren – reuzen, een beetje tussen het aardse en het hemelse in.

Een abnormaal groot kind was voor veel ouders niet bepaald een droom, vooral als de vader en moeder van het kind niet wettig gehuwd waren en hij geen bruidsschat had betaald.

De aarde kreeg er, naast mensen en dieren, een nieuw soort bevolking bij – de reuzen, wezens in mensengedaante, maar veel groter. Dankzij hun hemelse afstamming waren zij niet getroffen door de vloek van Adam om in het zweet des aanschijns hun brood te verdienen, dus werkten ze niet op het land.

Daarentegen traptten ze wel op de koppen van slangen, zoals de afstamming van een aardse moeder vereiste, en het baren van kinderen kostte de vrouwelijke reuzen net zo veel moeite als aardse vrouwen. De reuzen konden wel het vee tegen roofdieren of dieven beschermen, maar verder waren ze alleen maar geschikt voor grootse krachtdaden, die voor de rest van de familie weinig praktisch nut hadden. En de jonge aardse mannen, die door hun concurrenten uit de hemel van hun verloofdes waren beroofd, waren ontevreden.

Maar de opkomst van de reuzen was slechts één voorbeeld van een toenemende onbalans in de schepping. Als ranzige olie die uit een oud vat

sijpelt, als schimmel op een vochtig tentdoek, als vliegen rond de neusgaten van een os, zo hadden tweedracht, kwaadaardigheid en egoïsme zich in de wereld verspreid. Ernstige misdrijven als moord, diefstal en wreedheid tekenden zich scherp af tegen een algemene achtergrond van dagelijkse ruzie en jaloezie. Waar kwam dit alles vandaan? Al deze luizen in de pels van de schepping? Kon dit alles het gevolg zijn van Eva's zwakte, of van de superieure list van de slang? Maar ook de slang was geschapen en door God gezonden.

Misschien was de oorzaak dat kennis van goed en kwaad niet kan bestaan als er geen kwaad is waarvan je weet hebt. Als er geen kwaad aanwezig was geweest, zou Eva aan de takken van de boom van de kennis van goed en kwaad hebben geschud, maar er zou geen vrucht vanaf zijn gevallen om Adam aan te bieden.

Maar wellicht was de schepping alleen maar onbedoeld in de verkeerde richting afgegleden, als de snee van een krom mes, of als een schaal die niet recht uit de klomp klei omhoog komt zoals de pottenbakker zich had voorgenomen. We kunnen van een jonge god ook niet verwachten dat zijn schepping de eerste keer gelijk een voltreffer is. Zoiets vereist oefening.

Maar toen de aartsengelen zich in Gods tent verzamelden, waren ze bedrukt door een onheilspellend gevoel. Ze ontweken elkaars blikken en zeiden niets.

Buiten de tent zwollen de lofzangen aan, het geluid van bazuinen, schalmeien en ratels naderde en de aartsengelen wierpen zich op de grond. Deze keer zorgde Rafaël er wel voor dat hij zijn voorhoofd tegen de mat drukte.

De cherubijn trok de flap van de tentopening opzij. God trad binnen. De cherubijn nam eerbiedig zijn driehoek aan, die hij aan een haakje ophing. De op hun knieën zittende aartsengelen voelden de zenuwen wroeten in hun maagstreek.

'Omhoog!'

De aartsengelen gingen met teneergeslagen blik rond de troon staan. God keek hen boos aan.

'Hebben jullie naar de aarde gekeken?'

De aartsengelen knikten.

'En, wat vinden jullie ervan?'

De stilte duurde lang. Uiteindelijk vond Rafaël dat iemand iets moest zeggen en begon aarzelend:

'De aarde is schitterend en heerlijk, Heer, elk kruipend gedierte is als een lofprijzing van uw ...'

'Ze is weerzinwekkend! Ik heb er spijt van dat ik haar geschapen heb. Het streven en denken van de mens is voortdurend door en door slecht. Ik ga hen verdrinken. Ook alle dieren.'

De aartsengelen zwegen verbijsterd. Toen vroeg Gabriël aarzelend: 'Hebben de dieren ook gegeten van de boom van de kennis van ...'

'Natuurlijk niet. Michaël! Laat het regenen.'

'Ja, Heer.'

Michaël had de mensen liever zelf met zijn zwaard en de bliksem gedood. Maar de grootschaligheid van het project trok hem aan, ondanks het ontbreken van de dramatiek van het gevecht.

Na de zondvloed stapte Noach met zijn gezin en samen met alle dieren de ark uit, de dauwfrisse, nog vochtige wereld in. Nergens was nog een reus te bekennen. En er zouden ook geen reuzen meer komen: het was de goddelijke wezens ten strengste verboden de aarde te bezoeken, behalve voor incidentele, specifieke opdrachten van God. Ze konden zich nu volledig aan hun lofprijzingen wijden. Als er in hun lofzangen een zekere zweem van weemoed doorklonk, dan was dat alleen maar een voordeel: het gezang kreeg een diepte die eerder had ontbroken.

Noach bouwde een altaar voor God en offerde hem dieren.

Toen God de geur van de rook in zijn neus kreeg, werd hij blij.

'Rafaël!'

'Ja, Heer.'

'Noteer: Nooit zal ik meer, zoals ik nu heb gedaan, al wat leeft vernietigen. De mens moet zich vermenigvuldigen tot het op aarde krioelt van de mensen, en alle dieren en vogels zullen vrees voor hen koesteren en de mens zal macht over hen uitoefenen.'

'Ja, Heer.'

'En schilder een regenboog in de lucht als teken van dit eeuwig verbond.'

Een aarde waar het krioelt van de mensen? Dat was een lastige opgave. Noach zelf was al zeshonderd jaar. Slechts drie van zijn zoons die niet verdrongen waren, moesten bij hun vrouwen het zaad voor deze krioelende mensenmassa planten. Het mensdom balanceerde op het scherp van

de snede. De moeizame traagheid van het geboorteprocess zou nog verergerd worden door de invloed van de verderende dood op het toch al geringe kinderaantal. Zo veel woeste grond en zo weinig mensen die die grond konden ontginnen! Rafaël kon zich niet voorstellen dat er een tijd zou aanbreken waarop de dieren vrees voor de mens zouden koesteren in plaats van andersom.

Noach lag snurkend in zijn tent met een leeg wijnvat naast zich.

‘Pappa ...’ Zijn zoon Cham kwam struikelend de tent binnen en zag het ontblote geslacht van de oude man, zeshonderd jaar oud, maar toch schandelijk. Hikkend van de lach rende hij naar buiten om het aan zijn broer te vertellen.

De keurige Sem vond het niet leuk. Met zijn lippen samengeknepen tot een afkeurende streep zocht hij een geschikte mantel, waarna hij en zijn andere broer, Jafet, met hun rug naar de ingang van de tent gingen staan. Ze hielden de mantel tussen zich in, waarbij ze hem elk bij een schouder vasthielden. Toen liepen ze – duwend en half struikelend – achterwaarts door de smalle tentopening naar binnen. Met hun blik strak afgewend legden ze de mantel over Noach heen. Pas toen durfde Sem naar het slapende lichaam te kijken en zag tot zijn opluchting dat ze de mantel goed hadden neergelegd. Ze hadden hem makkelijk scheef kunnen leggen, vooral omdat ze niet met hun handen hadden durven voelen hoe Noachs lichaam precies lag.

De achtennegentigjarige Sem was een wijs man die, meer dan zijn jongste broer, er een bijdrage aan zou leveren dat het ooit op aarde zou krioelen van de mensen. Nog met een kater en boos sprak Noach over zijn verdorven zoon Cham enkele snelle, maar volledige vloeken uit, waarin hij hem en zijn nageslacht voor altijd tot onderwerping veroordeelde.

‘Maar pappa, het was toch niet mijn schuld, hoe kon ik nu weten dat u ...’

‘Verdwijnt!’ En Noach liet zuchtend zijn pijnlijke hoofd tussen zijn handen zakken.

‘Ze zijn bezig een hoge toren te bouwen. Ze stellen plannen op, werken met elkaar samen, iedereen doet vlijtig en eendrachtig zijn werk. De een hakt stenen, de ander metselt, de derde zorgt ervoor dat alles blijft staan. Het wordt een indrukwekkend bouwwerk.’

‘Ja, ik heb het zelf gezien. Het is verheugend om te zien’, zei Gabriël op vleierende toon.

‘Nee, dat is het helemaal niet!’ Gods wrevelige, wantrouwige ogen namen Gabriël op. ‘Binnenkort zijn ze helemaal tot in de hemel, voor hen is niets onmogelijk. Ze dagen mij uit. Stop die samenwerking, drijf ze uiteen. Zorg ervoor dat ze allemaal een andere taal gaan spreken, zodat ze elkaar niet meer verstaan.’

‘Ja, Heer.’

‘Het gaat weer de verkeerde kant op, net als de vorige keer.’

‘Zullen we ze weer verdrinken?’ vroeg Michaël hoopvol.

‘Nee.’

Het was stil in de tent. De aartsengelen hadden een knoop van angst in hun maag en voelden dat wat ze ook zouden zeggen, het verkeerd zou vallen.

‘Deze keer probeer ik het op een andere manier. Ik zal één familie voor mijzelf uitkiezen. Slechts één. Ik zal ervoor zorgen dat tenminste *die* me niet tegenwerkt. De anderen laten me koud, die mogen doen wat ze willen. Maar *mijn* familie zal ik in de gaten houden. Ik zal ze flink tuchtigen. Orde, netheid, gehoorzaamheid. Het zal een groot volk worden, een mensenmenigte zo talrijk als de sterren aan de hemel. Begin maar vast een geschikte aartsvader te zoeken.’

‘Ja, Heer.’

De aartsengelen vroegen zich af wat hun nog meer te wachten stond. ‘Uw wijsheid gaat alle verstand te boven, Heer’, zei Rafaël aarzelend. Toen God niet in toorn ontstak, voegde hij eraan toe: ‘Dit zal uw macht onderstrepen en verheffen.’

‘En uw heerlijkheid!’ zeiden Michaël en Gabriël snel.

Maar God dacht aan iets anders.

‘Hij moet vooral gehoorzaam zijn. En vruchtbaar. Ik zal zijn nageslacht even talrijk maken als de stofdeeltjes op aarde. Maar dan moet hij mij wel gehoorzamen. En zijn kinderen moeten me gehoorzamen, en hun kinderen. Allen moeten gehoorzamen.’

Anders ...’ Gods stem stierf weg.

‘Worden ze verdrinken?’ vroeg Michaël.

God antwoordde niet.

Uit alle kandidaten die de aartsengelen voorstelden, koos God Abram, afkomstig uit Ur der Chaldeeën. Hij was tot op dat moment kinderloos,

maar in zijn bruine hondenogen had hij de juiste mengeling van taatheid en nederigheid. Zijn uitverkiezing werd door God verzegeld door een verbondsplichtigheid, waarvan de ceremonie door Gabriël goed was voorbereid.

Abram kliefde enkele dieren in tweeën: een driejarige vaars, een driejarige geit en een driejarige ram. Ook slachtte hij een tortelduif en een duivenjong. Hij legde de gekliefde dierenlichamen naast elkaar en joeg de roofvogels weg die het vlees wilden stelen.

's Nachts viel Abram in slaap. Gabriël joeg hem vrees aan met diepe duisternis waarin zich een rokende vuurschaal en een brandende fakkel openbaarden.

God verkondigde: 'Ik geef uw nageslacht al het land dat zich uitstrekt van de Nijl tot aan de Eufraat.'

'Maar hoe moet ik ...'

'Gehoorzaam!'

'Ja, Heer.'

'Bepak uw ezels en vertrek.'

'Ja, Heer.'

4

De ezels zagen eruit als opgebolde kussens, balancerend op spichtige, wiebelende stokjes. Kisten en bundels, rollen versleten tentdoek, huisraad en ondefinieerbare pakketten waren op hun ruggen gestapeld. Onder hen bungelden waterzakken als reusachtige volgezogen teken of testikels. Magere schapen en varkens volgden moedeloos hun herder. Abrams veel te kleine familie sleepte zich voort door het stof. Zo talrijk als de sterren aan het hemelgewelf? Een wrede grap.

Abrams neef liep helemaal achteraan om de spullen op te rapen die van de bepakking waren gevallen.

De hitte drukte zwaar op het zinderende landschap, dat alleen de belangstelling kon wekken van schorpioenen en de gieren, die als kleine stipjes hoog aan de nietsontziende blauwe hemel cirkelden. Enkele wankelende bomen stonden onbeweeglijk te wachten, met hun smalle, leerachtige bladeren gekanteld, zodat ze nauwelijks schaduw gaven. Als je tijdens het heetste middaguur tegen een boom geleund wilde slapen, vond je bijna geen bescherming tegen de moordende hitte van de zon. Aan de horizon trilden enkele kleine, vaalgrijze stipjes die schapen konden zijn, maar vermoedelijk was het slechts een luchtspiegeling.

De stipjes konden ook een andere familie zijn die op reis was, of aanhangers van een lokale heerser. Abram keek ongerust naar zijn mannen en stelde vast dat het er te weinig waren, vooral van het soort dat niet snel naar een aanvaller overloopt als blijkt dat die sterker is.

Ik word omringd door kinderen van slaven, maar waar zijn mijn eigen kinderen? Iedereen heeft kinderen nodig. Stel je eens voor dat ik kinderloos mijn graf inga. Duisternis, weggevaagd, volledig dood. Geen hoop meer. Mensen lachen in het geniep om iemand die kinderloos is. Hardop zegt iemand: Ach, Abram, wees toch gelukkig, jij die aan de ellende ontkomt, mijn zoons eten als sprinkhanen, binnenkort ben ik berooid, maar dat is nog mijn minste zorg, ik moet bij die lummels voortdurend het verstand er met de roede inhameren, soms ben ik wanhopig. En hij zucht teatraal, maar uit zijn ooghoek kijkt Abram naar hem en denkt dat zijn zoons eten als sprinkhanen omdat ze even talrijk als sprinkhanen zijn, terwijl hijzelf, vrij van sprinkhanen, nu wel zijn buik mag volproppen, maar op zijn oude dag als een eenzame krekkel zal verhongeren.

Toen het feest was, at aartsvader Abram het lekkerste deel van het zwijn – het spek van de ruggengraat – en gaf er veel van aan zijn vrouw Saraj, in de hoop dat het voedsel haar vruchtbaar zou maken. Tevergeefs. Om Abram heen zaten zijn neef en diens aanhang, als een veel te kleine zwerm sprinkhanen, porties varkensvlees te eten waarvan de grootte overeenkwam met hun aantal, en de kleinste slaaf kloof op het kleinste stukje bot terwijl zijn maag knorde van de honger.

's Nachts keek Abram naar de twinkelende sterren. Zo klein en zo dichtbij! Vergeleken met de mens is een ster slechts een korrel. Maar het zijn er zo veel! Zou ooit zijn nageslacht zo talrijk kunnen zijn? Een droom. Gods hoongelach.

In dit land was niets zo talrijk als de sterren en de zandkorrels, behalve de sterren en zandkorrels zelf. Soms droogde er een waterput op zonder dat er een verklaring voor was. Soms werd de veelbelovende oogst aangetast door vlekken die op roest leken: insecten of hekserij. Soms nam een ziekte of tovenarij een echtgenote of het vee uit hun midden weg, of maakte hen onvruchtbaar. Alles wat je bezat, kon in één enkel ogenblik vernietigd worden. Een familie kon zo worden weggevaagd.

Er waren slechts weinig goede en vruchtbare stroken gronden ze waren klein, ingeklemd tussen de zee en de woestijn. En er woonden te veel mensen. Elk stukje grond was reeds bezet. Een rondtrekkende familie zonder vrienden was er zijn leven niet zeker.

Ambitieuze mannen verzamelden helpers om zich heen en wisten die aan zich te binden door middel van vriendschap of dreiging met geweld. Ze bouwden huizen dichtbij een waterput, lieten hun aanhangers er krotten bouwen en tenten opslaan, en trokken eromheen een muur op ter verdediging tegen nachtelijke roversbenden. Die ommuurde stukken grond noemde men 'steden' en de lokale heersers 'koningen'. Aan een ieder die hun steden in of uit wilde, werd belasting opgelegd, in het bijzonder aan degenen die handel wilden drijven.

Dieren en mensen verdrongen zich in straten en op pleinen.

De mannen van de koning probeerden de menigte in het gareel te houden, maar mensen gehoorzaamden vooral de patriarch van hun eigen familie. Reizigers als Abram vonden de krioelende mensenmassa onbehaaglijk, gevaarlijk zelfs.

De vloek van de mensheid was en is de grote menigte werkloze jongens en jonge mannen die de straten onveilig maken en met elkaar duivels kwaad beramen. Hun lichamen groeien sneller dan hun verstand. De toenemende hitte in hun land verschroeit de tere plantjes van kennis en gevoel die in hun hersenen en harten trachten te wortelen. Een van hen kan de rest in elke willekeurige richting leiden, meedogenloos als een troep hongerige wolven.

De straten en binnenplaatsen waren stenig. En de stenen waren ieders wapen, waarmee men kon gooien zonder ter verantwoording te worden geroepen. Een impopulair persoon kon, voor hij het wist, door een menigte worden omringd, waarbij de stenen door de lucht vlogen. Dat kon een man zijn die er alleen maar vreemd uitzag en van tovenarij werd verdacht, een hoer die zich in het daglicht had durven vertonen, of een vreemdeling van het platteland en zonder vrienden, zoals Abram. Het slachtoffer wist nooit wie er met gooien begon en als hij zich omdraaide om te zien wie de eerste steen had geworpen, werd hij al door de volgende in zijn rug getroffen.

Al te veel jonge, ongehuwde mannen zijn voor elk land een vloek. Een verstandige koning voert voortdurend kleine oorlogen en houdt schermutselingen met zijn burens in stand. Zo kan het gevaarlijke overschot aan jonge mannen als soldaat worden geworven en uitgedund.

Ingewikkelde patronen van bondgenootschappen en verraad verenigden de geslachten en de heersers. Gruwelijke rituelen waarbij elkaars bloed werd gemengd, nachtelijke offers en dreigende bezweringen moesten de wraak van de goden oproepen als het verbond tussen de partijen werd verbroken. Toch kon er af en toe iemand opstaan die een eed verbrak, zonder dat de hemel zijn verraad had gemerkt. Dan begrepen de familieleden en hun aanhang dat ze zelf de wraak ter hand moesten nemen.

Het veiligste verbond was dat tussen vader en zoon, broers, ooms, neven en andere familieleden. Met hoe meer men was en hoe hechter hun onderlinge band, des te beter. Het liefst zoveel als de sterren aan de hemel.

De wereld der geesten was veel dichter bevolkt dan die van de mensen. Het krioelde er van allerlei soorten geesten, goden en halfgoden. Grote en kleine, goede en slechte. Misschien zond Satan het kwaadaardige gespuis wel vanuit zijn afgrond omhoog, als wraak voor zijn verbanning. Maar waarschijnlijker was dat ze er altijd al geweest waren, zoals schorpioenen onder een steen of ratten in de buurt van een graansilo.

Er slopen kleine demonen rond, vooral in de buurt van belangrijke plaatsen, zoals kruispunten van wegen, opvallende rotsformaties of op plekken waar vrouwen of dieren bezig waren te baren. Kleine goden werden door de mensen uitgenodigd in houten beeldjes te komen wonen, die ze sneden, schilderden en aankleedden om ze neer te zetten bij het fornuis, naast het echtelijke bed of in de stal, om geluk te brengen en aanvallen van heksen en trollen af te slaan.

Abrams neef had in zijn tent een hele verzameling van zulke huisgoden, weliswaar door hemzelf gesneden, maar toch door hem aanbeden.

Maar goden hebben de fatale neiging voorspoedig te groeien, om vervolgens vanuit de privéruimte in de openbaarheid te treden om meer loon voor hun werk te eisen. Sommige goden, bijvoorbeeld God, worden veeleisend en verlangen dramatische, kostbare offers. Zo kon een gemeen parvenu, breed en gedrongen als een enorm gezwel of een pad, zijn mond wagenwijd opendoen en met een kwaadaardige blik te kennen geven dat het maar beter was aan zijn gloeiende maag echt iets waardevols te offeren, bijvoorbeeld een kind.

Deze goden werden aanbeden met rumoerige dans en muziek, in stille meditatie of in schuimbekkende razernij. Een aanbieder van een gevaarlijke god kon in extase uit zijn tempel opspringen, om vervolgens met messen door de straten te lopen. Minder gevaarlijke mannen profeteerden op straathoeken, zwegen of stonden stil in gebed verzonken, waarbij ze het verkeer hinderden. Profeten verzamelden zich soms in groepjes, waarna ze met elkaar in de pas door de stad waggelden en ze hun preken scandeerden, of plotseling onbegrijpelijk in tongen begonnen te spreken. Hun onverzorgde uiterlijk toonde aan hoezeer ze geconcentreerd waren op geestelijke zaken. Sommigen onderstreepten hun verachting voor het eigen lichaam door zich met een zweep te slaan of zich met messen te snijden.

Zowel de mensen als de goden en demonen waren vooral in beslag genomen door de vruchtbaarheid. Alles aan het lichaam van de man of de vrouw wat op enigerlei wijze met de voortplanting te maken had, was omgeven door een dicht web van geheimen, plichten en verboden. Kwaadaardige tovenarij bedreigde elke schakel in de levensketen, van de mannelijke potentie in de echtelijke sponde tot het zogen van een gelukkig geboren baby.

Het simpele gebed van de mannen bestond slechts uit het verzoek gevrijwaard te worden van hekserij waardoor ze van hun potentie konden worden beroofd.

De inspanning van de vrouwen was gevarieerder en moeilijker. De belangrijke kennis werd overgedragen van vrouw op vrouw, van moeder op dochter, van de vroedvrouw op de vrouw die haar eerste kind kreeg.

De vrouwen baden en offerden aan de goden en geesten die verantwoordelijk waren voor elke fase van hun vruchtbaarheidscyclus. Amuletten, offers, rituelen en toverformules hielpen hen bij het regelen van hun maandelijks menstruatie, de bevruchting, hun zwangerschap, de geboorte en het voeden. Maar ondanks al haar gebeden en tranen kon het voorkomen dat een vrouw uiteindelijk geen zoon kreeg, of, nog erger, helemaal geen kinderen. Dan had ze iets verkeerd gedaan. De goden en de geesten haatten haar. Ze liep het risico als een gebroken waterkruid naar haar vader te worden teruggestuurd, of in het huis van haar man te blijven om genadebrood te eten, om te worden bespot door zijn meer vruchtbare vrouwen en te worden gedegradeerd tot weinig meer dan een slavin.

Vruchtbaarheidsgoden woonden in diverse langwerpige of eivormige voorwerpen. Op kruispunten van wegen zette men palen neer, die vrouwen met hun handen aanraakten en er een dankoffer toezegden, althans als er iets was om dankbaar voor te zijn. De godin van de palen, zij die vruchtbaarheid schonk, heette Ashera, Ishtar, Ashtaroth – of zoiets, want door de Babylonische spraakverwarring had ze binnen elke stam en volk

een iets andere naam gekregen.

Soms werd ze de Hemelkoningin genoemd om haar hoge positie te benadrukken. Bij plechtige feestelijkheden werd ze aanbeden, waarbij ter ere van haar prachtig opgemaakt gebak werd gebracht, versierd met kleine bloemdecoraties, terwijl men zedige rondedansen uitvoerde.

De Hemelkoningin hoorde tot de goden van wie de macht en het aanzien sterk toenamen en voor wie in een steeds groter gebied altaren werden opgericht. Haar reputatie verspreidde zich naarmate meer vrouwen – door huwelijk, verkoop of diefstal – naar vreemde stammen en families verhuisden, terwijl de mannen in het huis van hun vader bleven wonen. En met de vreemde vrouwen kwam ook de Hemelkoningin mee. Terwijl de mannen openlijk de god van hun vaders aanbaden, als een deel van de officiële rituelen van de stad of de stam, verspreidde zich onder de vrouwen in het geheim de kennis over een milde helpster bij alle moeilijke fasen in een vrouwenleven.

Maar de bekoring van de Hemelkoningin was van dien aard, dat ze niet geheim kon blijven. Ook mannen werden door haar gelokt, hele families vereerden haar gezamenlijk: de kinderen sprokkelden hout, de vaders staken het feestelijke vuur aan en de moeders kwamen met gebak. Ja, hele stammen gingen over tot het geloof in haar. Ze vonden het het veiligst op goede voet te verkeren met degene die macht had over de grond waaruit de oogst tevoorschijn moest komen, die vrouwen zwanger maakte en de oaien liet kalveren. Een god die dondert en bliksemt, of die gewijd is aan oorlog, is slechts sporadisch gevaarlijk.

‘Hemelkoningin, hemelkoningin, wat is dat voor iemand, waar dient die voor?’

‘Vrouwen geven om haar’, zei Gabriël aarzelend, ‘zij helpt hen bij het baren en ze mogen haar feestelijk vereren met rondedansen om een vuur, met versierde broden en bloemen erbij.’

‘Maar wat mankeert er aan *mij*?’

Gabriël en Rafaël keken tactvol omhoog om elkaars blik te mijden, maar Michaël deelde de verontwaardiging van zijn heer: ‘Wat mij betreft, ik vind dat de Hemelkoningin moet worden verdrongen.’

‘*Mijn* familie mag die Hemelkoningin niet vereren, noch enige andere god, behalve mij.’

‘Nee, Heer.’

‘Abram en zijn volk moeten een teken dragen van het verbond tussen mij en hen. Voorstel?’

De aartsengelen dachten aan alle mensen en stammen daar beneden op aarde en aan hun eigenaardige gebruiken en vreemde verschillen in uiterlijk. De Babylonische vloek had zich ook daartoe uitgestrekt.

De manieren waarmee het ene volk zich onderscheidde van het andere, waren ontelbaar. Dat was vooral goed te zien tijdens een grote markt buiten de muren van een belangrijke stad. Als de koning de veiligheid op de markt had gegarandeerd, kon die plaats de meest merkwaardige kooplieden aantrekken van ver afgelegen berg-, woestijn- of zeevolken. Tatoeages en litten bedekten bij sommige volken delen van het gezicht, maar bij andere nooit. Bij bepaalde vrouwen rammelden overal de kettingen en armbanden, maar bij andere volken mochten eerbare vrouwen geen enkel sieraad dragen en behoorden zij zelfs hun gezicht niet te tonen. Mannen moesten of een baard dragen of het was hun verboden. Ze moesten wel of juist niet een hoed dragen. Hun haar was op uiteenlopende manieren geknipt en geverfd, of men was helemaal kaal. Sommige volken waren, ondanks de hitte van de dag, van top tot teen warm ingepakt in dikke lagen kleding, andere waren bijna naakt ondanks de nachtelijke kou. Alleen kreupelen en gebrekkigen hadden geen bijzondere lichaamskenmerken. Maar verder had de mens alle mogelijkheden aangegrepen om zichtbare grenzen te trekken tussen het ene volk en het andere.

‘Ze kunnen een figuur op hun voorhoofd laten tatoeëren, een cirkel of puntjes’, stelde Gabriël voor. Michaël schudde zijn hoofd. ‘Die kunnen in de loop der jaren flets en onzichtbaar worden. Ze kunnen beter hun voortanden eruit slaan, of ze afslijpen zodat ze puntig worden. Of ze hakken een kootje van een vinger of een teen af. Verschillende stammen binnen het volk kunnen dan verschillende delen afhakken als teken dat ze tot een bepaalde stam behoren. Als – ik bedoel *wanneer* – het zover komt dat er binnen Abrams familie stammen worden gevormd. Ze zouden het kunnen doen tijdens een speciaal ritueel wanneer de jongens in de gemeenschap der mannen worden opgenomen. Gabriël kan wel een mooie ceremonie bedenken.’

‘Dat doe ik graag’, zei Gabriël.

‘Of in de gemeenschap der vrouwen’, zei Rafaël.

‘Vrouwen hoeven toch zeker geen merkteken?’ zei Michaël.

‘Iedere vrouw hoort immers bij een man, net zoals iedere os en elk schaap.’

‘Maar waarom zouden ze in hun lichaam hakken of snijden?’ vroeg Rafaël. ‘Kunnen ze niet afspreken dat ze allemaal op een bepaalde manier lopen, of slissen, of een bepaald gebaar maken als ze elkaar tegenkomen, bijvoorbeeld hun duim in hun oor steken, of wuiven met hun vingers? Of elkaar links de hand schudden in plaats van rechts ...’

Rafaël zweeg. God zag eruit alsof hij bezig was iets veel te groots door te slikken, waardoor zijn gezicht steeds roder werd.

De aartsengelen wachtten.

'Nee', zei God en leek moeite te hebben met de rest van de zin. Ten slotte kreeg hij de woorden eruit en zei, met een knalrood gezicht: 'Ze moeten worden besneden.'

'Besneden?' vroeg Gabriël onthutst. 'Wat is dat?'

Michaël liet het hem zien door middel van een klein stukje pantomime.

Rafaël deed instinctief zijn benen over elkaar. 'Maar hoe worden vrouwen dan besneden?' vroeg hij.

'Waarom zouden ze de vrouwen besnijden? Vrouwen sluiten geen verbond met de Heer, dat doen de mannen ... als ik uw wil tenminste juist interpreteer, Heer', voegde Michaël er haastig aan toe.

'Dat doe je inderdaad.'

'Uw wijsheid is wonderbaarlijk, Heer', zei Gabriël. 'Maar, eh ... is dat niet *gevaarlijk*, zo'n besnijdenis?'

'Je moet het mes wel recht houden', zei Michaël luchtig.

'Uiteraard moet men wel rekening houden met een zeker verlies, sommigen zullen natuurlijk omkomen ten gevolge van bloedvergiftiging, anderen kunnen, eh ... invalide worden, maar zoals gezegd, dat gebeurt alleen als je het mes verkeerd vasthoudt. Heer, uw wijsheid is onpeilbaar.'

'Uw *allesomvattende* wijsheid', corrigeerde Gabriël hem.

'En heerlijkheid', voegde Rafaël eraan toe.

God luisterde niet naar hen. Hij leek opgelucht, vrolijk zelfs. 'Besnijdenis. Weg met die voorhuid! Dat zal het teken zijn!'

De cherubijn barstte uit in een 'Heilig heilig, heilig'. De lofprijzing werd overgenomen door de engelen buiten de tent en al gauw weerklonk het welluidende lofgezag door de gehele hemel.

Op aarde echter, weerklonk door het gehele kamp de schreeuw van de arme Abram, die door God eigenhandig werd besneden. Michaël assisteerde bereidwillig, maar Gabriël en Rafaël keken opzij, alsof ze met de hele zaak niets te maken hadden en slechts toevallig voorbij kwamen.

'Ik zal een verbond tussen ons sluiten', zei God terwijl hij de bloederige voorhuid van de oude man delicaat tussen duim en wijsvinger hield.

'Maar wij hebben toch al een verbond!' kreunde Abram.

'Dit is een nieuw verbond. U zult alle mannen die tot uw volk behoren, besnijden, ook de slaven. Bij u mag geen man meer wonen die nog een voorhuid heeft. Gij zult in het vervolg Abraham heten. En ik zal uw nageslacht buitengewoon talrijk maken.'

Abraham viel met zijn gezicht op de grond, flauwgevallen door het bloedverlies. Hij kon alleen nog denken: 'De vorige keer zou mijn geslacht nog talrijk worden als de sterren ...', voordat alles om hem heen zwart werd.

God beval de cherubijn een prachtige houten sokkel te maken, waarop hij in triomf Abrahams voorhuid legde.

Maar er waren al gauw meer sokkels nodig: Abraham besneed al zijn mannelijke slaven, begon met de minst waardevolle en, na enkele mislukkingen ten gevolge van gebrek aan oefening, ging het hem goed af bij zijn zoon Ismaël, die hij had verwekt bij de slavin van zijn onvruchtbare vrouw Saraj.

Gabriël ontwierp in een kleine tentoonstellingshal een mooie opstelling voor de sokkels. Hij zorgde ervoor dat het licht zo door openingen in het schuine dak van de tent naar binnen viel, dat de belichting helder was, maar indirect. De sokkel waarop Abrahams voorhuid lag, was het grootst – hoewel de voorhuid zelf dat niet was – en werd geflankeerd door die van Ismaël en de slaven. De allereerste voorhuid, die van een mislukte besnijdenis, lag op een plek helemaal achteraan en was zo geplooid, dat het van een afstandje leek alsof hij heel was. Een serafijn bewaakte de tentoonstelling.

Als God moe was of teneergeslagen, liep hij even de tent binnen. Dan kwam hij er na een poosje verkwikt weer uit.

Omstreeks de tijd dat Abraham zijn honderdste verjaardag vierde, baarde zijn vrouw, die door God was omgedoopt tot Sara, een zoon, Izaak. Abraham besneed hem toen hij acht dagen oud was, waarmee aan Gods tentoonstelling van voorhuiden een nieuwe bijdrage werd toegevoegd, klein, maar welkom.

Abrahams zoon Ismaël, die hij verwekt had bij Sara's Egyptische slavin Hagar, speelde lief met de kleine Izaak, wat Abraham verheugde, maar de woede van Sara en God opwekte. Sara en God vonden het te ver gaan dat een bastaard beschouwd werd als de gelijke van een echte zoon.

'De zoon van een slavin mag geen erfdeel ontvangen dat ten koste gaat van mijn zoon Izaak', zei Sara. En de God van de tucht en de discipline wilde orde scheppen in de stamboom van zijn volk en in de toekomstige vertakkingen die zouden leiden tot een omvang, even talrijk als de sterren.

Dus sprak God een hartig woordje met Abraham.

Op een dag, vroeg in de ochtend, gaf Abraham Hagar een brood en een waterzak, waarna hij haar wegstuurde. Sara deed in een hoekje van de tent net alsof ze zat te naaien, maar zag tot haar voldoening dat Hagar niet in staat was erg veel water mee te nemen, aangezien zij ook nog het brood en haar kind moest dragen.

Abraham zag Hagar langzaam in de verte in de woestijn verdwijnen, met de kleine Ismaël op haar schouders en het brood en de waterzak in haar hand. De zon was net op: het zou in de woestijn een bloedhete dag worden. Met vochtige hondenogen keek Abraham zijn eerstgeborene na en draaide zich pas om toen hij het hoofdje van de kleine niet meer kon onderscheiden.

'Zo, lief oudje van me, nu zullen we het samen in deze familie weer fijn en gezellig hebben', zei Sara tevreden.

Izaak werd wakker en zocht naar zijn speelkameraadje en broer. Toen hij vroeg waar hij was, perste Sara haar lippen op elkaar tot een streep en trok hem aan zijn haar. Izaak hilde, maar vroeg niet verder.

De orde was hersteld. Sara bestierde Abrahams huis zoals het een ware, wettige echtgenote betaamt.

Ondanks alles liet God Gabriël het bastaardkind in de woestijn redden. Ook hij zou een eigen volk stichten, net als zijn kleine broer. Maar God slaagde er nooit in zijn liefdeloze fout te herstellen. Hij had de stamvaders verhinderd met elkaar te spelen en dus wilden hun nakomelingen dat ook niet.

God omgaf Abraham met een boosaardige, jaloerse liefde. 'Hoe kan ik weten of hij mij trouw is?'

'Heer, hij heeft toch voor u zijn eigen oudste zoon weggezonden', zei Rafaël.

'Ja, maar dat was tegen zijn zin. Ik zag best wat hij dacht.'

'Ik geloof in Abraham, Heer', zei Gabriël met een enthousiasme in zijn stem dat hij in werkelijkheid niet voelde. 'Hij was een goede keus.'

'Ik zal hem op de proef stellen, zien of hij me *echt* trouw is, of alleen maar doet alsof. Ik zal hem opdragen Izaak te doden.'

De aartsengelen stonden als door de bliksem getroffen. 'Heer, uw wijsheid is onpeilbaar', zei Michaël uiteindelijk, maar hij klonk onzeker. En Gabriël vergat hem te corrigeren met *allesomvattende* wijsheid.

God staarde in de oneindige verte, alsof hij Michaëls commentaar niet had gehoord. 'Ik ben wie ik ben', fluisterde hij in zichzelf.

God formuleerde zijn bevel zo, dat Abraham de pijn tot in zijn botten zou voelen: 'Neem uw enige zoon, hem die u liefhebt, Izaak, en schenk hem mij als brandoffer op een berg die ik u zal wijzen.'

Dat 'hem die u liefhebt' was een volstrekt overbodige toevoeging. Bovendien was Izaak in werkelijkheid niet Abrahams enige zoon: Ismaël leefde nog en bleek goed met pijl en boog overweg te kunnen. Maar dat wist Abraham niet. En God liet na het hem te vertellen, om zijn vertwijfeling totaal te maken.

Verdrietig maar gehoorzaam als altijd reisde Abraham naar de plek die hem was gewezen om er een altaar te bouwen.

Buiten Gods tent in de hemel bekeken de aartsengelen dit schouwspel en voelden zich ongemakkelijk. Maar God was opgewonden, manisch zelfs. Hij voelde dat zijn gehele ik tot in zijn vingertoppen leefde. Hij trilde van de lust en de spanning, bijna zoals tijdens zijn eerste scheppingsdaad duizenden miljoenen jaren geleden. Met een vurige blik volgde hij elke beweging van Abraham, terwijl hij zonder het te merken op zijn knokkels beet.

Met slecht gespeelde nonchalance trok Rafaël zich terug en liep weg van de plek om de ellende niet te hoeven zien.

'Waar ga jij heen?'

'Heer, ik wilde alleen maar ...'

‘Je blijft hier. Staat de ram klaar, Michaël?’

‘Ja, Heer.’

Abraham legde hout op het altaar, tilde Izaak op en bond hem vast. Izaak begon te beseffen dat er iets vreemds te gebeuren stond, iets wat hij helemaal niet leuk vond.

‘Pappa ...’

Wanhopig zuchtend sloot Abraham zijn oren voor Izaaks geroep en hief zijn hand met het mes. De hand beefde. God beefde ook. Gabriël, wiens ogen uitpuilden van de spanning, vulde zijn longen om zo snel mogelijk te kunnen roepen als het tijd was.

Abraham moest zijn ogen sluiten om Izaak niet te hoeven zien. Hij spande zijn hand om het mes en ...

‘Abraham, Abraham’, brulde Gabriël met alle kracht die hij uit zijn longen kon halen.

Abraham liet het mes zakken. Ook God liet nu alle lucht in één keer uit zijn longen ontsnappen en glimlachte. De climax was voorbij, hij werd door een heerlijk gevoel van warmte bevangen en werd slap in al zijn ledematen.

‘Nu weet ik dat u God vreest, nu u hem niet geweigerd hebt uw enige zoon te offeren. Offer in plaats daarvan de ram.’

Nog trillend maakte Abraham het touw rond Izaak los en tilde hem op de grond. Toen nam hij de ram, die naast het altaar met zijn hoorns in een struik verward was geraakt, en legde hem op het hout. Toen de rook van het dier de hemel bereikte, snoof God de geur wellustig op en genoot.

Izaak stond naar het offeren te kijken, terwijl hij zijn polsen wreef om het bloed te laten terugstromen. Hij begreep nu dat zijn vader niet bijster veel van hem hield. Het schouwspel was ten einde. In de hemel ging het kleine groepje toeschouwers uit elkaar. God liep opgeruimd weg. De engelensharen vergezelden hem aan beide zijden, terwijl ze

‘Heilig, heilig’ zongen en hun gezicht afwendden om niet vernietigd te worden door de schittering van zijn gelaat. Gabriël en Rafaël bleven eenzaam achter, moe van de spanning.

‘Gabriël, toen jij Abraham riep, wat gebeurde er toen?’

‘Hij stond op het punt Izaak met zijn mes te steken, dat heb je toch gezien.’

‘Zou hij dat echt gedaan hebben?’

‘Wat bedoel je?’

‘Volgens mij leek het erop dat hij zijn hand wilde laten zakken zonder Izaak te raken.’

‘Je maakt een grap.’

‘Helemaal niet. Ik dacht zelfs dat jij dat ook leek te zien en te snel riep, voor het duidelijk zou zijn dat hij niet van plan was te gehoorzamen.’

‘Rafaël ...’ Gabriël keek nerveus om zich heen.

‘Maar eigenlijk is het niet belangrijk. Abraham zou Izaak ook gemist kunnen hebben, al dan niet opzettelijk, ook als jij niet geroepen had voor hij zijn hand liet zakken. Ook zou hij Izaak best een beetje hebben kunnen verwonden en spijt gekregen hebben toen hij het bloed zag, of toen Izaak opschrok van de pijn.’

‘Rafaël, dit zijn gevaarlijke zaken. Waar wil je eigenlijk heen?’

‘Dat het onmogelijk is vast te stellen of Abraham Izaak zou hebben geofferd, omdat jij hem onderbrak voor hij het had kunnen doen. Alleen als hij werkelijk Izaak geofferd had, zouden we zeker weten dat hij het zou hebben gedaan. De rest is alleen maar speculatie.’

De aartsengelen keken elkaar voorzichtig aan. Toen zei Gabriël langzaam:

‘Dat weet *Hij* natuurlijk ook.’ Hij keek om zich heen om zich ervan te verzekeren dat *Hij* hem niet kon horen.

‘Ja. En dat betekent ook dat Abraham en zijn volk opnieuw op de proef moeten worden gesteld. Keer op keer. Tot ze een keer niet zullen gehoorzamen. En dan zullen ze gestraft worden.’

Gods verzameling van voorhuiden groeide gestaag. Ze moest naar een grotere tent verhuizen en de cherubijn maakte niet langer afzonderlijke sokkels voor alle exemplaren die binnenstroomden, maar legde ze smaakvol naast elkaar op planken, geordend naar de familieband. God kwam vaak in de rustige, mooie tent op bezoek, ordende zelf de voorhuiden in mooie rijen en stelde verbeteringen voor op het vlak van de belichting, de kleden op de vloer of het bewakersuniform van de serafijn.

Bij al deze zaken luisterde hij graag naar de adviezen van de smaakbewuste Gabriël.

Op een dag kwam er een aanvulling van enkele honderden voorhuiden, die alle gelijktijdig een plaats moesten krijgen. God en Gabriël waren

gedwongen de hele tentoonstelling te reorganiseren. Maar dat deden ze graag! Het resultaat was indrukwekkend, maar door de ingetogen smaak van Gabriël werd het geen vulgair gepronk.

De achtergrond was de volgende:

Izak was volwassen geworden, had kinderen gekregen en was gestorven. Zijn zoon Jacob en diens familie waren op doorreis in een stad in Kanaän. Jacobs dochter Dina werd daar verkracht door een zekere Sichem, de zoon van de stadhouder. Maar vervolgens gebeurde er iets bijzonders: Sichem werd verliefd op Dina en wilde met haar trouwen. Hij bood een bruidsschat aan die zeer hoog was, ter compensatie van de bijzondere wijze waarop hij met zijn aanstaande vrouw had kennisgemaakt. Maar Dina's broers Simeon en Levi wilden alleen toestemming voor het huwelijk geven als alle mannen in de stad besneden zouden worden. De verliefde Sichem kon dit de broers niet weigeren. Alle mannen in de stad werden door Simeon en Levi besneden. Maar de dag na de besnijdenis, toen de mannen verzwakt waren door het bloeden van de wond, trokken Simeon en Levi met hun zwaard de stad binnen, doodden alle mannen en plunderden de stad.

Jacob, een man van de wereld, zag met pijn in zijn hart af van de hoge bruidsschat. Zijn niet langer huwbare dochter Dina zou hij voor altijd bij zich hebben. Maar hij dacht vooral aan de aardverschuiving aan wraak die de broers tegen zijn familie in gang hadden gezet. Het was tijd om de tenten op te breken en uit de streek te verdwijnen. En hij vervloekte Simeon en Levi om hun gewelddadige gedrag. Op zijn sterfbed herhaalde hij de vloek zelfs op rijm.

Zijn doodsbéd was in het midden van een grote tent neergezet. Alle twaalf zijn zoons stonden in een kring om hem heen. De echtgenotes, andere familieleden en hun aanhang stonden iets naar achteren. De klaagvrouwen stonden klaar om te beginnen zodra het teken zou worden gegeven. Het was doodstil, uitgezonderd het geluid van enig gesnik, en allen hadden het gevoel getuige te zijn van een merkwaardige, historische gebeurtenis.

Met vermoeide maar duidelijke stem droeg Jacob voor iedere zoon, op volgorde van leeftijd, een afscheidsgedicht voor.

De verzen die hij aan zijn oudste zoon Ruben opdroeg, waren nogal pijnlijk ('Gij zult niet langer de eerstgeborene zijn, / want u hebt uw vaders plek in diens bed ingenomen, / u hebt mijn bed ontheiligd'). Jacob had ontdekt dat Ruben met Bilha, de bijvrouw van zijn vader, naar bed was geweest. Geslachtsgemeenschap hebben met de vrouw van je vader is voor een zoon nooit een goede strategie om bij het overlijden van de oude welwillend bejegend te worden. Iedereen keek kwaad naar Ruben, die geërgerd op zijn lippen beet, terwijl hij zich afvroeg waarom die ouwe sok in een situatie als deze weer oude koeien uit de sloot moest halen die al zo lang geleden ontdekt waren.

De verzen voor Simeon en Levi waren het meest venijnig ('Ik mijd hun gezelschap / en wil me niet met hen inlaten'). Aan de gezichtsuitdrukking van de broers te zien, was het gevoel wederzijds.

Zijn ongelukkige zonen Issachar, Dan en Benjamin vergeleek Jacob achtereenvolgens met een ezel, een slang en een wolf. Zijn lovende woorden spaarde hij voor Juda en vooral voor zijn lievelingszoon Jozef.

Voor Jozef had Jacob het langste en mooiste gedicht bewaard. Vergeten was nu de pijnlijke geschiedenis die zich kort geleden tussen hem en Jacob had afgespeeld.

Jozef was aangekomen uit Egypte met zijn zoons Efraïm en Manasse, die de oude patriarch nog nooit had gezien. Ook nu zag hij ze niet erg goed, omdat hij bijna blind was.

Jozef trad bij Jacob binnen met aan elke hand een zoon om de laatste zegen in ontvangst te nemen. God stond in de hemel klaar om de zegen te laten neerdalen op degene op wiens hoofd Jacob zijn rechterhand zou leggen, zijn zegenende hand. Jozef naderde Jacob met Efraïm aan zijn *rechter* hand, zodat hij *links* van Jacob zou komen te staan, en zijn oudste zoon Manasse aan zijn *linker* hand, zodat die *rechts* van Jacob zou komen, klaar om de zegen van Jacobs *rechter* hand te ontvangen.

God stond net op het punt de zegen op Manasse te laten neerdalen, toen er in de oude vos Jacob een duiveltje bovenkwam.

Uit pure balorigheid kruiste hij zijn handen zo, dat de *rechter* hand boven het hoofd van de jongere Efraïm terecht kwam en zijn *linker* hand boven dat van Manasse.

God schrok en richtte zich op het zegenen van Efraïm in plaats van Manasse.

Toen greep Jozef Jacobs handen om de zegenende hand boven Manasses hoofd te dwingen. Er vond tussen vader en zoon een korte maar onwaardige worsteling plaats. God voelde hoe de zegen in hem groeide als een naderend orgasme of niesbui, en hij wist dat die elk moment kon uitbarsten, maar wist niet op wie hij hem moest richten.

Jacob, die in zijn jeugd met Michaël zelf geworsteld had, won tenslotte het gevecht en legde zijn zegenende hand op Efraïms hoofd. Eindelijk kon God zijn opgekropte zegen tot uitbarsting laten komen. De zegen stroomde op Efraïm neer in plaats van op de oudste zoon Manasse, tot Jozefs grote ergernis.

En ook die van God.

Jacob was een geboren sjoemelaar. Al in de moederschoot had hij met zijn tweelingbroer Ezau geworsteld en verloren, maar toch hield hij bij de geboorte Ezau stevig vast aan zijn hiel. En toen de tweeling opgroeide, schakelde Jacob zijn oudere broer snel uit. Hij bedroog zijn stervende vader Izak, zodat die hem zegende in plaats van Ezau. Ook toen slaagde hij erin de stroom van Gods zegen te kanaliseren in de richting van het verkeerde jongenshoofd – dat van hemzelf.

Wellicht om die reden vond Jacob het een passend slot van zijn leven om Manasse uit te schakelen ten gunste van Efraïm.

God had een onplezierig gevoel bij de gedachte dat hij tijdens heel Jacobs leven gedaan had wat Jacob wilde, in plaats van andersom. Goed, maar nu was het afgelopen.

Maar dus was er nog de kwestie van de voorhuiden van de door Simeon en Levi besneden mannen.

Strikt genomen kwamen ze voort uit godslastering. Ze waren immers niet in hun bezit gekomen als een teken van een verbond met God, maar als het resultaat van het valse plan van de broers om alle mannen in de stad te doden. Toch wilde God zoveel mooie exemplaren niet weggooien, dus besprak hij de zaak met Gabriël, waarna ze ergens achteraf werden neergelegd in een van de hoofdtent gescheiden dependance.

6

De laatste jeugdijaren van een god zijn voor zijn omgeving vaak vermoeiend. Hij heeft de zorgeloze vrolijkheid van zijn jongensjaren achter zich gelaten, maar mist vooralsnog de rijpheid van de volwassene. Hij verkent zijn macht, waarbij hij iedereen om zich heen schrik aanjaagt met zijn houding en kwajongensstreken, maar heeft er geen idee van waartoe hij zijn macht uiteindelijk wil aanwenden. Hij neigt ernaar zichzelf belangrijk te voelen en zich tegenover zijn medewerkers dikker voor te doen dan hij is.

Zo was het ook met God.

Misschien was hij zelfs nog onevenwichtiger dan jonge goden in het algemeen plegen te zijn.

Abrahams nageslacht, nog niet zo talrijk als de sterren, maar wel al een eind op weg, was wegens hongersnood in eigen land naar Egypte gevlucht, waar ze tot slaven waren gemaakt.

God had Mozes uitverkozen als zijn profeet die de Israëlieten uit hun slavernij zou bevrijden. Maar zonder waarschuwing of nadere verklaring openbaarde hij zich op een nacht in Mozes' tent, met een krankzinnige, met haat vervulde blik in zijn ogen.

'Ik ga u doden', schreeuwde hij.

Mozes was verlamd van schrik, maar zijn vrouw Sippora was uit steviger hout gesneden. Bovendien was ze de dochter van een priester en vertrouwd met de wijze waarop mannen hun religie beleven.

Gershom, het zoontje van het echtpaar, lag in zijn wieg te slapen. Gelukkig lag er toevallig een scherpe vuursteen op de keukentafel.

Sippora pakte de vuursteen, rukte Gershom uit zijn wieg en besneed hem, slordig maar snel. Daarna zwaaide ze met de bloedende voorhuid door de lucht.

God deinsde achteruit. Toen hij het universum schiep, had zijn eigen, veel te nauwe voorhuid hem tijdens zijn oerspasme met een snijdende, schrijnende pijn verrast. Sindsdien had hij onder zijn uitverkoren volk een oorlog gevoerd tegen de voorhuiden met het doel ze uit te roeien. Hij leidde de strijd persoonlijk. Het was belangrijk voor hem dat het uitroeien systematisch en gecontroleerd gebeurde, gestuurd door duidelijke regels die hij zelf had opgesteld. Maar nu werd er plotseling met een ongecontroleerde voorhuid voor zijn gezicht gezwaid, als een nachtmerrie uit het verleden. Als een sissende gifslang in het gras waar hij zojuist zijn voet wilde neerzetten.

Met een gezicht wit van ontzetting rende God de tent uit.

Mozes zakte in elkaar, flauwgevallen door de shock.

Maar Sippora nam haar arme, huilende zoontje in haar armen, terwijl ze fluisterde: 'Vergeef me, liefste, vergeef je afschuwelijke moeder.'

God liet zich enkele dagen niet bij de hemelse beraadslagingen zien.

Over wat er gebeurd was, hadden de aartsengelen wel veel geruchten, maar weinig feiten gehoord en ze vreesden voor zichzelf en voor de hele wereld. De schepping kon op elk moment in elkaar storten.

Toen God zich weer vertoonde, zag hij er enigszins verslagen uit, maar er gloeide nog steeds iets krankzinnigs in zijn blik.

Rafaël bonkte letterlijk met zijn hoofd op de grond toen hij hem begroette.

Gods nachtelijke aanslag op Mozes was onverklaarbaar en ongemotiveerd. Bovendien verraadde het een zeker gebrek aan gevoel voor wat passend is: je mag toch verwachten dat eventuele problemen of misverstanden tussen de mens en een god op een reële en open manier kunnen worden opgelost, zonder dat het tot een handgemeen komt. Maar zoiets eist rijpheid bij beide partijen.

Gershoms voorhuid was de enige die God niet in zijn verzameling opnam.

God hield van wetten en bepalingen, verboden en verbonden.

Er bestaat een bepaald soort jongelingen dat er plezier in scheidt te meten, te tellen, te verzamelen, te classificeren en zaken in keurige rijen te ordenen, uitsluitend ter wille van het meten, tellen en ordenen zelf. God behoorde tot die soort.

Baäl, de Hemelkoningin en de andere goden voelden geen liefde voor systematiek. Zij eisten slechts dat ze vereerd werden, zonder discussie of contract. Maar God, de hemelse jurist, zou voortdurend een verbond sluiten met zijn profeten, zijn aartsvaders en zijn volk. Een verbond was bovendien een blijk van erkenning dat er in de relatie met God twee partijen zijn. Daarmee werd onderstreept dat die relatie geen dictaat van boven af was, maar dat de mens ook een stem in het kapittel had. Als de mens protesteert, loopt hij weliswaar het risico gedood te worden, maar *in principe* staat het hem vrij naar eigen inzicht te onderhandelen.

‘Ze hebben regels nodig. Anders doen ze alleen maar wat ze leuk vinden. In *mijn* volk moet orde heersen. Ik verwacht van jullie een doordacht voorstel. Graag met veel verboden.’

De aartsengelen namen hun opdracht serieus. Ze vergaderden in een speciale tent die een eindje verwijderd stond van de luidruchtige lofprijzingen door het hemelkoor. Het werd voor hen alledrie een mooie periode van creatieve samenwerking, ook al eindigde die teleurstellend door een oorzaak buiten hun schuld.

‘We hebben eerst een korte samenvatting van de hoofdzaken nodig, een handjevol geboden die gemakkelijk uit het hoofd te leren zijn’, zei Michaël. ‘Niet meer dan wat er op een paar stenen tafelen past als je die aan twee kanten beschrijft. Meer kan Mozes niet dragen.’

Michaël voerde het woord, want hij had het grootste zwaard.

Rafaël mocht secretaris zijn, omdat hij kon schrijven.

‘Het belangrijkste is andere goden te verbieden dan God, daar kunnen we mee beginnen’, zei Gabriël. ‘Geen afgodsbeelden of gesneden beelden en dergelijke. Baäl, Ashera, de Hemelkoningin en de anderen kunnen zich tot hun eigen volken beperken, ons volk hoort de Heer toe. En ze mogen Gods naam niet misbruiken.’

Michaël en Rafaël knikten.

‘Elke zevende dag rusten, je ouders eren, de armen helpen, niet doodslaan, niet echtbreken, niet stelen, geen valse getuigenis afleggen ...’

‘Goed.’

‘Niet het huis of de vrouw van je naaste begeren.’

‘Goed.’

‘Of de man van je naaste’, zei Rafaël.

‘Wat bedoel je?’

‘Als een man niet de vrouw van zijn naaste mag begeren, mag een vrouw toch ook niet de man van haar naaste begeren? Anders is het niet eerlijk.’

‘Maar we schrijven dit toch voor de mannen, niet voor de vrouwen?’ zei Michaël verbaasd.

‘O ja?’ vroeg Rafaël.

‘Ja, zo heb ik het begrepen’, zei Gabriël. ‘Een man mag niet de vrouw van een andere man begeren, noch zijn slaaf of slavin, os of ezel – noch enig ander goed dus. Of een vrouw iets begeert is niet belangrijk en wat ze denkt ook niet, als ze al denkt; de hoofdzaak is dat ze geen echtbreuk begeert en dat hebben we al opgeschreven. *Als ze dat wel doet ...*’ En Gabriël liet met een kleine pantomime zien hoe je met stenen gooit. Michaël deed alsof hij tegen zijn hoofd was getroffen en liet zich op zijn rug vallen terwijl zijn ogen wijd opengesperd waren en zijn tong uit zijn mondhoek stak.

‘Maar dan gelden er voor mannen en vrouwen toch andere geboden’, zei Rafaël.

‘Precies’, zei Gabriël. ‘Zijn we nu klaar met de geboden?’

Michaël stond op van de mat en keek Rafaël vriendelijk aan: ‘God verandert het wel als hij er anders over denkt. Dit is slechts ons voorstel.’ Hij telde op zijn vingers: ‘De enige god, geen gesneden beelden, niet zijn naam misbruiken, de sabbat, de ouders, de armen, doodslaan, stelen, echtbreuk, valse getuigenis, zaken van je naaste begeren – samen elf geboden. Heeft iemand nog een voorstel voor meer?’

Niemand kon nog iets bedenken.

‘Goed. Die passen precies op twee stenen tafelen. Dan gaan we nu verder met de wetten.’

De wetten werden veel langer. De aartsengelen werkten er intensief aan en Rafaël zat geleidelijk aan helemaal omringd door de vele rollen en vellen papyrus, die aan beide zijden met ontwerpteksten waren volgeschreven. Het was tamelijk moeilijk om alles uit elkaar te houden. Geen van drieën wist ten slotte precies wat ze geschreven hadden.

Over belangrijke principes, zoals 'oog om oog, tand om tand', werden ze het snel eens, maar toen Rafaël vanuit zijn grote stapel briefjes een slottekst wilde samenstellen, zagen ze zich omgeven door regels voor meer triviale zaken, zoals wat je moet doen als een os iemand met zijn horens doodt (het dier moet gestenigd worden en men mag zijn vlees niet eten). Toen alles in het net was geschreven, vond Rafaël nog een papertje waarop een bepaling stond hoe te handelen als een ezel iemand doodschopt. Die tekst was hij vergeten: hij frommelde schuld bewust het papertje in elkaar en gooide het stiekem weg. De twee anderen misten het niet.

Alle drie hadden ze zo hun favoriete regels die in de tekst waren opgenomen. Michaël, bijvoorbeeld, bedacht een kleine, stemmige ceremonie die moest plaatsvinden als een slaaf die het recht op vrijheid had verworven, er toch voor koos als slaaf in het huis van zijn meester te blijven. Dat kon gebeuren als hij een vrouw had die slaaf in dezelfde familie was en ze samen kinderen hadden die in dat huis geboren waren. Michaël stelde voor dat in zo'n geval de eigenaar van de slaaf hem met één oor aan de deurpost moest vastspijkeren, zodat hij voor altijd een slaaf zou zijn.

En Gabriël stelde voor dat het vlees van een jong geitje niet gekookt mocht worden in de melk van zijn moeder.

'Waarom niet?' vroeg Rafaël. 'Dat lijkt me juist lekker.'

'We hebben gewoon meer verboden nodig.'

Rafaël las het complete voorstel voor aan God. Wat de wetten betreft, had God slechts een enkele toevoeging en schraptte niets.

Een van zijn toevoegingen verbaasde de aartsengelen en verspreidde een gevoel van ongerustheid onder hen: 'Een vreemdeling moogt ge niet krenken of onderdrukken; u en de uwen waren immers zelf vreemdelingen in Egypte.'

Rafaël was hierdoor zo verrast, dat hij tijdens het in het net schrijven van de definitieve tekst deze regel twee keer toevoegde.

En tevens bepaalde God dat een mantel die men van iemand als pand had gekregen, voor zonsondergang aan de eigenaar moest worden teruggegeven. 'Wat moet hij anders over zich heen leggen als hij slaapt? Als hij mij roept, zal ik luisteren, want ik ben barmhartig.'

Barmhartig? Het was de eerste keer dat God dat woord gebruikte. De aartsengelen schoven onrustig op hun stoel heen en weer. Wat was er in hem gevaren? Wat was die 'barmhartigheid' voor iets? Waar moest dat toe leiden? Of was het slechts een incidenteel foutje tijdens het werk.

Dat bleek inderdaad het geval. God was al gauw weer zichzelf. Hij bloosde diep en mompelde met afgewende blik: 'Het altaar mag niet zo hoog zijn dat ze er met een trap op moeten klimmen, zodat je hun blote geslacht kunt zien.'

Gabriël zorgde voor een effectieve omlijsting van de grote verbondsceremonie op de berg Sinaï, waar God de Israëlieten zijn geboden en zijn wetten zou geven. Het volk wachtte op de vlakte onderaan de berg, overdag in de verzengende hitte van de woestijnzon, 's nachts rillend van de kou. De berg rommelde als een vulkaan, de grond trilde en beefde. Gabriël gaf een stoot op zijn bazuin, bliksemschichten doorkliefdten de hemel en het donderde, waarna de berg in een dichte nevel werd gehuld.

Eerst werden Mozes, Aäron en zijn twee zonen, Nadab en Abihu, en zeventig van Israëls oudsten door God naar de berg geroepen. Ze mochten hem zien en hij nodigde hen uit voor een feestelijk maal. Het volk bleef onderaan de berg, waar Mozes hun de verbondsakte voorlas en hen vervolgens met offerbloed besprenkelde.

Hiermee was het verbond tussen God en Israël bezegeld.

Maar God had zijn volk veel regels en bepalingen mee te delen. Hij riep Mozes weer bij zich, die in de nevel verdween en veertig dagen weg bleef.

Daarboven dicteerde God zijn teksten aan Mozes. Met zijn monotone, veeleisende stem ging hij dag en nacht door, waardoor Mozes bij het opschrijven van alle bepalingen meer en meer uitgeput raakte. Maar zijn aandacht mocht niet verslappen, want op het afwijken van een bepaling stond de doodstraf, of uitstoting uit de gemeenschap, wat ook de dood betekende, maar langzamer.

'... ten behoeve van mijn woning zult gij banen stof van geitenhaar weven ... elf banen ... dertig el lang en vier el breed ...voeg elke vijf stroken bij elkaar en voeg elke zes banen bij elkaar, en vouw de zesde baan dubbel aan de voorzijde van mijn tent ... een heilig kleed ter ere en ter versiering van Aäron ... een borstlap des gericht's ...neem twee rammen ... een brandoffer voor de Heer, een geur die hem goed doet ... strijk een weinig bloed op Aärons rechter oorlel en op de rechteroorlel van zijn zoons, en op hun aller rechterduim en rechter grote teen ... een brandoffer ... een geur die de Heer goed doet ... allen zullen hun handen en voeten wassen, anders zullen zij sterven ... een onveranderlijk voorschrift voor u en alle generaties na u ... werken op de sabbat wordt gestraft met de dood ... een eeuwig teken ...het is uw plicht zich door alle tijden en alle generaties aan dit verbond te houden ... een geur die de Heer goed doet ...'

Mozes deed zijn uiterste best om elk detail van deze lange en omslachtige reeks van vooral willekeurige bepalingen op te tekenen, want hij beseftte zeer goed dat Aäron en zijn zoons gedood zouden worden als het bloed op hun verkeerde oorlel terecht zou komen.

7

Moet God nu echt zo ontzettend lang praten?' vroeg Rafaël onrustig. 'Baäl is niet zo spraakzaam. Ashera glimlacht alleen maar en ziet er liefvallig uit met die zonnestrallen om haar hoofd.'

‘Hij heeft veel te zeggen’, antwoordde Michaël. ‘Hoezo?’

‘Het ziet er niet goed uit.’

De aartsengelen keken naar het kamp van de mensen beneden op aarde. De mannen van Baäl stonden te fluisteren en een beetje dom voor zich uit te kijken, ze kwamen in kleine groepjes bijeen, verspreidden zich en kwamen vervolgens weer bij elkaar.

Rafaël merkte dat steeds meer mannen die eerder nooit iets van Baäl hadden willen weten, nu zijn eredienst durfden bij te wonen om er als het ware van te proeven, maar zonder zich aan iets te binden. Ze meenden er iets van betekenis en samenhang in te ontdekken en dat trok hen aan. Iedereen begreep Baäls simpele, grove pantomimes over dood, geboorte en bevruchting.

Maar de mannen van God keken angstig op naar de berg waar hun profeet verdwenen was, naar het scheen voor eeuwig.

Mozes had zijn broer Aäron tot woordvoerder gekozen, want hij was een goed spreker. Op de Sinaï was God net bezig vast te leggen wat Aärons heilige opdracht als hogepriester zou zijn met de daarbij behorende macht en ceremoniën, waarbij God zijn schitterende kleding beschreef en bepaalde welke oorlel met bloed bestreken moest worden. Maar Aäron zelf wist daar allemaal niets van. In plaats daarvan ontving hij, weliswaar aarzelend, groepjes bezorgde mannen die wilden weten hoe lang ze nog in de woestijn moesten blijven en hoe ze aan water voor hun vee moesten komen. En waar was Mozes? Hij had hen uit Egypte geleid, maar nu leek hij door een wolk te zijn opgeslokt.

Zoals bij veel welsprekende mannen had Aärons verstand zich van zijn hersenen naar zijn mond verplaatst. Hij voelde zich weliswaar ongerust en in verlegenheid gebracht, maar kon de verleiding van het discussiëren en argumenteren niet weerstaan.

‘God is de heiligheid zelf, zijn macht en heerlijkheid gaan ons verstand te boven, hij verheugt zich in zijn hemel, tezamen met serafijnen en cherubijnen.’

‘Ja, ja, maar hoe kom ik aan water voor mijn schapen, en mijn echtgenote heeft bijna geen melk, en het is mijn eerste zoon, en als hij sterft, Aäron, dan zeg ik je dat ...’

De man zweeg. Zijn vrienden keken naar de grond, maar mompelden instemmend.

‘God zal de dorst van jullie schapen lessen, meer dan overvloedig, en je vrouw zal hij royaal van moedermelk voorzien.’

‘Ze heeft daar al haar eigen god voor en tot nu toe heeft die haar gebeden meer verhoord dan God, want de god van mijn echtgenote is een vrouw en die begrijpt zulke dingen.’

‘Mijn vrouw ook, ik laat haar haar gang gaan, dat zijn nu eenmaal vrouwenzaken waar wij mannen ons niet mee moeten bemoeien.’

‘Mijn vrouw ook.’

‘God is de god van iedereen, ook van de vrouwen.’

‘O ja? Zonder Ashera zou mijn vrouw nooit zwanger geworden zijn, zegt ze en ik geloof haar.’

‘Die van mij ook.’

‘Ja, de geboorte is een wonderbaarlijk mysterie, dat wij mannen slechts in stilte kunnen aanschouwen en waarvoor we aan hem, de Hoogste, dankbaar moeten zijn. Of haar, de Hoogste.’

Waarom Aäron ‘haar, de Hoogste’ eraan toevoegde, wist hij niet, maar het klonk goed. Het toonde aan dat hij de zorg van de mannen begreep en met hen meeleefde. De dreigende stemming nam enigszins af, behalve bij een kale, maar krachtige oude man. Hij zat heimelijk naar Aäron te kijken met een blik alsof hij pijn in zijn buik had, of de mannen ervan verdacht tegen hem samen te spannen.

‘Waarom dondert en bliksemt het de hele tijd op de berg? Waarom hangt die wolk daarboven?’

‘Omdat de Heer in zijn heerlijkheid en macht ons een teken wil laten zien. Een belofte en een heilige eed dat Hij te allen tijde bij ons is.’

‘Geloof het maar.’

‘Wat bedoel je?’

De mannen die om de kale heen stonden, keken naar hem en moedigden hem aan te antwoorden. De oude man ontweek Aärons blik en leek in zichzelf te praten: ‘Ik denk dat Baäl daarboven is.’

‘Hoe kun je nu zoiets godslasterlijks en bespottelijks zeggen!’

‘Baäl dondert en bliksemt. Ik zie aan alles dat Baäl daarboven samen met Mozes is. Mozes is misschien al dood. Of Baäl heeft hem tot priester gewijd.’

‘Je bent niet goed wijs.’

Baäl verblijft altijd op bergtoppen. Hij verzamelt de wolken om zich heen en als je hem op het juiste moment een offer brengt, laat hij het regenen. Dan wordt de grond zacht, de woestijnen gaan bloeien, de bronnen vullen zich met water, de dalen vullen zich met honing, de koeien met melk en

de bergen met zoete wijn.’

‘Dat alles en nog veel meer doet ook de God van Abraham, Izaak en Jacob als je hem aanbidt. Hij zal ons zelfs leiden naar een land dat overvloedig van melk en honing.’

‘Dat van die melk en honing is niet zijn idee. Dat heeft hij van Baäl gepikt’, zei de kale.

‘Jazeker’, viel ergens achteraan in de groep een stem in, ‘in de tijd van Noach liet God het zelfs zoveel regenen dat alles en iedereen verdronk.’

De mannen schaterlachten.

‘Dat is godslastering, godslastering!’ Aäron vond dat hij eigenlijk zijn kleren kapot moest scheuren. Maar hij was van oordeel dat de stemming niet gunstig was. Het zou geen effect hebben. Bovendien had hij op dat moment toevallig zijn beste kleren aan.

‘Ik zie aan de berg en aan de wolk en aan de donder en bliksem dat het Baäl is’, hield de kale vol.

‘De Hemelkoningin en Baäl zijn bondgenoten’, memoreerde de man wiens vrouw met de hulp van Ashera zwanger was geworden.

De kale knikte. ‘Maar als hij ermee klaar is het te laten regenen en onweren, daalt Baäl af in de onderwereld om de god van de dood en de droogte te verslaan. Eerst verzamelt hij kracht door met een vaars de liefde te bedrijven en daarna ...’

De helft van de mannen lachte rauw, de andere helft staaarde hem geërgerd aan. Ze hadden allemaal als jongen het vee van hun vader gehoed en hadden in die tijd ook allemaal hun favoriete ooi of vaars. Baäl was een god naar hun hart. Maar het gespreksonderwerp vonden ze ongepast.

‘Ik ... ik ...’ Aäron was van plan ‘verbied dit gesprek’ te zeggen, maar beseftte dat hij geen antwoord had als iemand zou vragen ‘tja, en wat denk je daar dan aan te doen?’ Dus trok hij maar een streng, onbeweeglijk gezicht, alsof hij de situatie meester was. ‘Ik ben hier zeer verbaasd over, en ongerust. Wat mij persoonlijk betreft, ben ik zelfs enigszins geschokt.’

‘Bijna alle mannen in het kamp denken er zo over.’

‘De vrouwen ook.’

‘Ja, zij ook’, zei de kale man. ‘Er zijn onder ons velen die vinden dat jij, Aäron, die zo goed kunt spreken, er goed aan zou doen ook maar ... zelf kan ik het niet ... niemand van ons kan goed spreken, wij zijn slechts eenvoudige herders ... maar jij ... voedsel en kleding van een priester kosten natuurlijk wel wat ... en wij dragen naar vermogen bij ...’

‘Laat me alleen. Ik moet nadenken.’

En Aäron dacht na. De wolken en de bliksem rond de bergtop wezen onmiskenbaar in een bepaalde richting. Mozes was onmiskenbaar ver weg. En zo is het nu eenmaal met goden, het is het slimst om in allen te geloven. Je moet eigenlijk geen enkele god discrimineren, want als het blijkt dat hij toch bestaat, kun je maar beter op goede voet met hem staan. En als hij niet bestaat, is er geen kind overboord.

Mozes strompelde uitgeput de berg af, opgelucht dat hij Gods donderende stem niet meer hoefde te horen, maar hij moest wel twee zware stenen tafelen met zich mee torsen. Beneden zag hij een gouden kalf. Hij zag Israëlieten eromheen dansen. En hij zag zijn eigen broer Aäron de feestelijkheden leiden, tevreden en zelfgenoegzaam glimlachend.

Razend van woede gooide Mozes de stenen tafelen op de grond. Ze braken in kleine en grotere stukken.

‘Maar wat *doet* hij?’ riep Rafaël verschrikt. ‘Onze mooie geboden, waaraan we zo lang hebben gewerkt! Hij is gek geworden. Wat zal God zeggen?’

Maar God was zelf even gek. ‘Ik ga ze vernietigen!’ schreeuwde hij.

‘Hier ben ik, Heer’, zei Michaël met vastberaden stem. ‘Mijn zwaard is gereed.’

‘Ik zal hen doden!’

‘Spreek het woord en ik sla toe.’

‘Nee!’ riep Mozes.

‘Zwijg! Ik zal ze uitroeien!’

‘Zeg het woord, Heer.’

‘Nee!’ riep Mozes. ‘Denk aan uw belofte aan Abraham, Izaak en Jacob! U zou hun nageslacht even talrijk maken als de sterren aan de ...’

‘Dat was toen, ja! En zie waartoe het geleid heeft. Ik zal hen doden!’

‘Zeg het woord ...’

‘Ga weg, Michaël!’

‘Ja, Heer.’

‘Aäron heeft zijn greep op hen verloren, Heer, maar ik zal die herstellen. Vernietig ze niet.’

Binnenin God kookte het. Maar na een poosje knikte hij.

Mozes liep naar het kamp en riep zo hard als hij kon: ‘Allen die op Gods hand zijn, moeten hier bij me komen!’

De mensen rond het gouden kalf hoorden hem niet direct. Maar Aäron ontdeed zich onopvallend van een ceremoniële bijl, kunstig uit hout gesneden met afbeeldingen van een wild zwijn, terwijl hij wegliep bij het kalf, nonchalant een melodietje neuriënd.

Verwachtingsvol, boosaardig glimlachend verzamelden zich de Levieten, de nakomelingen van de barbaarse Levi, die in de stad van Sichem alle mannen had vermoord nadat hij ze onder valse voorwendsels had overgehaald zich te laten besnijden.

Levi’s bloeddorstige geest verenigde hen. Ze verzamelden zich rond Mozes en gespten hun zwaarden om.

Een gevoel dat er iets onaangenaams stond te gebeuren, maakte dat de dansers rond het gouden kalf begonnen weg te sluipen, terwijl ze in zichzelf teksten liepen te oefenen als: ‘Ik heb niet meegedaan’, ‘Ik heb alleen maar gekeken, maar het zag er zo belachelijk uit voor iemand als ik die in God gelooft en altijd heeft geloofd’ en ‘Ik zweer dat ik zelf geen enkele keer heb gedanst’.

‘Loop door het hele kamp heen en weer, ga van deur tot deur en steek ze dood – broeders, vrienden en burenen.’

Dat deden de Levieten maar al te graag. Ze doodden ongeveer drieduizend mensen.

Bij zonsondergang keek Mozes met voldoening naar de verwoesting. Overal bloed, afgehakte ledematen en hoofden, lichamen in onnatuurlijke houdingen als kapotte poppen. Er heerste een doodse stilte, uitgezonderd enkele vrouwen die alles verloren hadden en die naast het dode lichaam van hun man klagend zaten te huilen. Andere vrouwen, van wie enkele mannelijke familieleden het hadden overleefd en die dus nog hoop hadden, zwegen om te voorkomen dat een Leviet hun gehuil met zijn zwaard het zwijgen zou opleggen.

Vermoeid en met bloed besmeerd, maar tevreden verzamelden de Levieten zich om Mozes.

‘Vandaag hebben jullie je gewijd aan de Heer’, zei Mozes tot hen. ‘Jullie hebben je tegen jullie eigen zoons en broeders gekeerd. Daarom wil de Heer jullie vandaag zijn zegen geven.’

Verenigd in hun misdrijven en gehaat door hun volk, glimlachten de Levieten naar elkaar en legden hun vermoeide armen over elkaars schouders.

De volgende dag sloeg Mozes het gouden kalf aan gruzelementen en wierp de stukken in het water. De Levieten grepen de aanhangers van Baäl, maar ook hun persoonlijke vijanden, ongeacht hun religieuze overtuiging. Ze smeten hen op hun rug, hielden hen vast en goten via trechters grote hoeveelheden water in hun mond. De afschuwelijke pijn ten gevolge van het scheuren van de maag bij de Baälaanhangers en de persoonlijke vijanden, deed zelfs de domste van hen beseffen wie de Heer was.

‘Weet iemand nog wat we geschreven hebben?’

De aartsengelen ontweken elkaars blik.

‘Het begon ermee dat alle andere goden verboden zijn en dat men geen gesneden beelden mag maken’, zei Gabriël.

‘Zoveel weet ik ook nog wel’, zei Michaël. ‘De rest staat toch in jouw aantekeningen, Rafaël?’

‘Aantekeningen? Ja, daar stond bijvoorbeeld in dat je niets mag begeren wat van een ander is, inclusief zijn vrouw’, zei Rafaël.

‘Jij hebt je aantekeningen niet meer, hè?’

‘Nee’, fluisterde Rafaël.

Het werd stil in de tent.

‘Maar wie had nu kunnen weten dat Mozes de stenen tafelen kapot zou gooien?’ zei Gabriël. ‘Waarom zou Rafaël zijn aantekeningen moeten bewaren?’

Rafaël schonk Gabriël een dankbare blik. ‘We redden ons wel zonder aantekeningen’, zei Gabriël. ‘Ik herinner me nog dat er stond dat ze geen valse getuigenis mochten afleggen, niet mochten echtbreken, men moest de sabbat en zijn ouders in ere houden, niet stelen ...’

‘Eén momentje, ik kan je niet bijhouden’, zei Rafaël, vastbesloten deze keer zijn taak als secretaris naar eer en geweten uit te voeren.

‘Niet doodslaan.’

‘Toen waren de ideeën op. De aartsengelen keken elkaar hulpeloos aan. ‘Dat zijn slechts negen geboden. We zijn wat vergeten.’

Het denkproces in hun hoofd stond stil. Opeens wenste Rafaël geïrriteerd dat de engelen even met hun lofprijzingen zouden ophouden, zodat het om hen heen stil zou zijn en ze een kort moment goed konden nadenken.

‘Niet de naam van de Heer misbruiken!’ riep Gabriël geestdriftig.

‘Mooi, Gabriël! Welke hebben we nu, Rafaël?’

‘Alleen God, geen beelden, geen misbruik van zijn naam, niet vals getuigen, de sabbat, je ouders, doodslaan, stelen, echtbreuk, dingen van je naaste begeren ... Dat is tien, hadden we er niet elf?’

‘Dit moet maar genoeg zijn. We hebben niet zo veel tijd. Nu de wetten nog. Hoe staat het met *die* aantekeningen, Rafaël?’

Stilte.

‘De schoonmaakengel heeft ze weggegooid’, mompelde Rafaël ten slotte.

Michaël staaarde de nalatige secretaris aan, terwijl hij zijn zwaard omarmde, alsof hij graag Rafaëls hoofd had gekleefd. Hij haalde zwaar adem.

‘En Mozes heeft de rollen met de wettekst kapot gescheurd. Dat is te begrijpen. Maar je zou toch mogen denken dat hier in de hemel de zaken beter waren georganiseerd. Nou ja, dan moeten we alles maar overdoen. Toch hoop ik, Rafaël, dat je nog weet wat je geschreven hebt, in ieder geval beter dan de geboden.’

Maar Rafaël herinnerde zich slechts enkele fragmenten, en de twee anderen nog minder. De nieuwe versie van de wetten werd aanzienlijk korter dan de vorige. Van Gods barmhartigheid was nu geen sprake meer en ook herinnerde Michaël zich niet de mooie ceremonie waarbij slaven met hun oor aan de deurpost worden vastgespijkerd.

Ze herinnerden zich echter wel het verbod om het vlees van een jong geitje in de melk van zijn moeder te koken.

Mozes werd weer voor een nieuwe dicteesessie naar de berg Sinaï geroepen. Opnieuw bleef hij er veertig dagen, maar deze keer patrouilleerden in het kamp beneden de Levieten met getrokken zwaard. Er werden geen gouden kalveren gemaakt.

De mensen liepen in somber gestemde groepjes rond en als er een Leviet naderde, slopen ze weg met afgewende blik.

De vorige keer hadden zeventig van Israëls oudsten God mogen aanschouwen en hadden daarboven een feestmaal genuttigd. Nu werden ze niet uitgenodigd. Mozes kreeg Gods gezicht niet eens te zien, maar zag slechts vaag de contouren van zijn verbolgen, ontevreden rug.

Ten slotte kwam Mozes de berg af, de beide nieuwe stenen tafelen met de nu tien geboden met zich meedragend. Rafaël had het onwerkelijke gevoel getuige te zijn van een automatische herhaling van de geschiedenis. Hij kruiste zijn vingers en fluisterde: ‘Laat hem nu niet struikelen.’

Mozes struikelde niet. Maar de mensen ontweken hem, de massa ging voor hem uiteen zoals de zee zich tijdens hun uittocht uit Egypte in tweeën had gedeeld. De angst verspreidde zich onder hen.

Verbaasd riep Mozes: ‘Wat *is* er met jullie? Kom hier!’

Aäron kwam naar hem toe en wees met een bevende hand naar hem. ‘Je voorhoofd! Je hebt horens gekregen!’

En toen men hem een spiegel had gebracht, kon Mozes zelf vaststellen dat er uit zijn voorhoofd een paar horens groeiden.

Een truc van zijn ontevreden Heer, weliswaar beter dan fysiek door hem te worden aangevallen, zoals die keer in zijn tent, maar niet veel beter. Mozes leek een beetje op een bergschaap of een stier. Bij sommige Israëlieten kwam weer vaag de gedachte aan Baäl omhoog, Baäl, de god van de stieren, maar het zwaard van de Levieten verhinderde dat de mensen erover gingen fluisteren.

Het volk kreeg zijn geboden en zijn wetten.

En God sloot opnieuw een verbond met de Israëlieten.

Niemand wist nog het hoeveelste verbond dit was.